

ZVONČEK

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO

LETO XVIII.

PROSINEC 1917.

ŠT. 1. in 2.

Vsebina:

1. <i>Fran Zgur: Vrh gore.</i> (Pesem)	1
2. <i>Karel Štok: Devlica s punčko. — Ob morju.</i> (Pesmi)	2
3. <i>Ivo Trošt: Izpred sovražnih topov.</i> (Božična slika)	3
4. <i>Jan Reginov: Sneg pada.</i> (Pesem)	7
5. <i>Jos. Vandot: Šaratec Klek.</i> (Pesem)	8
6. <i>Jan Reginov: Pesem.</i>	8
7. <i>Stric Tine: Čudovite živali iz pradačnih in današnjih dni.</i> (S slikami)	9
8. <i>Stric Pavel: Z delom se učimo.</i> (Dalje)	13
9. <i>Dr. Ivo Šarli: Bob in Teđi, dva neugnanca.</i> (Dalje)	17
10. <i>Fran Zgur: Šarat.</i> (Pesem)	24
11. <i>† Veliki admiral Anton Haus.</i> (Slika)	25
12. <i>Dr. P. Pestotnik: V gostih pri starčku Mrazu.</i>	26
13. <i>Dr. P. Pestotnik: Prokletstvo starke Zime.</i>	27
14. <i>Dr. J. Š.: Engelbert Gangl.</i> (K njegovi literarni 25 letnici.) (S sliko)	28
15. <i>Jos. Vandot: Lisička je na dvoru bila.</i> (Pesem)	30
16. <i>S. N.: Tristoletnica krompirja.</i>	31
17. <i>Zimska noč.</i> (Slika)	32
18. <i>Fr. Rojec: Na razpotju. Enodejanka s petjem.</i> (Konec prih.)	33
19. <i>Jakob Dimnik: Kronanje v Budimpešti.</i> (S sliko)	39
20. <i>Ponk in zabava.</i>	44
21. <i>Kotiček gospoda Doropoljskega.</i>	46
22. <i>V osemnajsti letnik.</i>	48

Naznanilo! Odslej je pošiljati vse rokopise in druge, uredništva tičočee se stvari našemu novemu uredniku, ki je: Ivo Trošt, nadučitelj v Tomišlju, pošta Ig-Studenec pri Ljubljani.

Našim naročnikom!

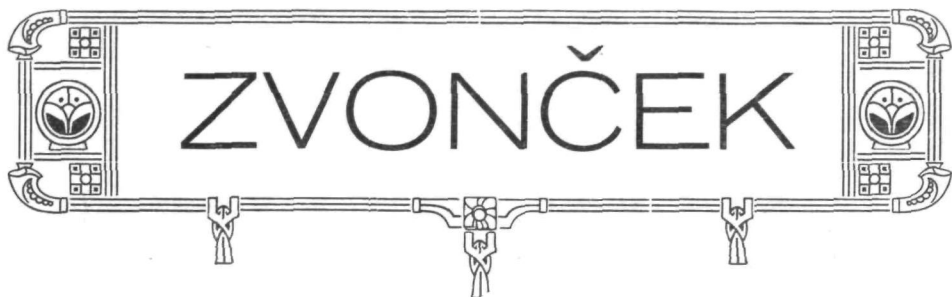
Velika vojna je hudo zadela naše liste: podražil se je papir, podražil se je stavek. Tudi Zvonček trpi zaradi velike draginje tiskarskih potrebščin. Vsaka številka je za 110 K dražja, kakor je bila pred vojno, kar znaša na leto 1320 K. Nasproti pa so odpadli skoraj vsi naročniki po goriškem, sežanskem in tolminskem okraju, mnogo tudi v Trstu, skupaj nad 200 naročnikov. Odpade nam na naročnini nad 1000 K. To je mnogo za majhen list Zvonček. Zaveza avstr. jugoslovanskega učiteljstva, ki je lastnica lista, je sprevidela, da s sedanjo naročnino ne more več izhajati. Zato je po tehtnem premisliku sklenilo vodstvo Zaveze na svoji seji dne 2. novembra t. l., da zviša naročnino z novim letom 1917 na 6 K, ker sicer ne more vzdržati lista, ki ga je z velikim trudom ustanovila pred 17 leti. Vodstvo Zaveze se nadeja, da ne odpade noben Zvončekov naročnik, in da mu ostanejo vsi zvesti tudi v letu 1917!

Vodstvo Zaveze

„Zvonček“ izhaja 1. dne vsakega meseca ter stane vse leto 6 K, pol leta K 3 četrt leta 1 K 50 h.

Izdajatelj, upravnik in odgovoren urednik: Luka Jelenc, učitelj v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6.

Rokopise je pošiljati na naslov: Ivo Trošt, nadučitelj v Tomišlju, p. Studenec-Ig.

LIST S PODOBAMI
ZA SLOVENSKO MLADINO

LETO XVIII.

UREDIL
IVO TROŠT

 1917

V LJUBLJANI

LAST IN ZALOŽBA „ZAVEZE AVSTRIJSKEGA JUGOSLOVANSKEGA UČITELJSTVA,“
NATISNILA „UČITELJSKA TISKARNA“.

VII B f
35986

ZVONČEK
LIST S PODOBAMI
A SLOVNIČEK
B VII f
35986

LETO XVIII
Pridržujejo se vse pravice do spisov, priobčenih v „Zvončku“.

KAZALO.

Pesmi.

	Stran
Vrh gore. <i>Fran Žgur</i>	1
Deklica s punčko. <i>Karel Širok</i>	2
Ob morju. <i>Karel Širok</i>	2
Sneg pada. <i>Jan Reginov</i>	7
Škratec Klek. <i>Jos. Vandot</i>	8
Pesem. <i>Jan Reginov</i>	8
Škrat. <i>Fran Žgur</i>	24
Lisička je na dvoru. <i>Jos. Vandot</i>	31
Bojanček in sreča. <i>Jos. Vandot</i>	50
Ivček priližjenček. <i>Cene</i>	50
Kos - svat. <i>Fran Žgur</i>	56
Ciganska. <i>Fran Žgur</i>	56
V album. <i>Cene</i>	63
Veter pastirček. <i>Jos. Vandot</i>	73
Deček in oljka. <i>Jos. Vandot</i>	89
Radost. <i>Jos. Vandot</i>	97
Pesem. <i>Fran Žgur</i>	98
Naš Radko in Sultan. <i>Fran Žgur</i>	98
V težkih slutnjah. <i>Josip Kralj</i>	108
Pesem škrjanca. <i>Vinko Klanšek</i>	116
Jara Kača. <i>Jos. Vandot</i>	121
V nesreči. <i>Vinko Klanšek</i>	128
Nov krilatec. <i>Jos. Vandot</i>	136
Dedek. <i>Vinko Klanšek</i>	140
Drevo v cvetju. <i>Engelbert Gangl</i>	145
Vzdih in ukaz. <i>Engelbert Gangl</i>	146
Gospodu Engelbertu Ganglu. <i>Janko Leban</i>	152
Planinke. <i>Jos. Vandot</i>	156
Pehta. <i>Jos. Vandot</i>	160
Čmrlj in čebela. <i>Jos. Vandot</i>	165
Steze ne dobi nazaj. <i>Fran Žgur</i>	168
Jutro. <i>Fran Žgur</i>	171

	Stran
Večerna molitev. <i>Jos. Vandot</i>	177
Peterček. <i>Jos. Vandot</i>	178
Plavajo mi barčiče. <i>Karel Širok</i>	181
Na Krnu. <i>Nedin Sterad</i>	185
Jezdec. <i>Fran Žgur</i>	187
Dedek in vnuk. <i>Ivan Dobravec</i>	196
O roki, ki je udarila mater. <i>Fran Rojec</i>	197
Pozdrav iz južnih krajev <i>Fran Rojec</i>	198
Zvezdice. <i>Fran Žgur</i>	203
Jesenski dež. <i>Fran Rojec</i>	204
Pastirček. <i>Fr. Rojec</i>	214
Naša goska. <i>Jos Vandot</i>	
Vse belo! <i>Fr. Žgur</i>	234
Simonu Gregorčiču ob 11 letnici <i>Nedin Sterad</i>	213
Moja pesem <i>Nedin Sterad</i>	227
Otrok v cerkvi. <i>Leon Póljak</i>	236
Bog. <i>Simon Palček</i>	224

Pripovedni spisi.

Izpred sovražnih topov. <i>Ivo Trošt</i>	3
Bob in Tedi, dva neugnanca. <i>Dr. Ivo Šorti</i>	17 57
V gostih pri starčku Mrazu. <i>Dr. P. Pestotnik</i>	26
Prokletstvo starke Zime. <i>Dr. P. Pestotnik</i>	62
Šilo za ognjilo. <i>Ivo Trošt</i>	75
Pripovedka o dobrem možu. <i>Karel Ewald — Gradiščan</i>	99
Vladko in zrakoplovi. <i>Hasan Aginica</i>	105
Rešena Vesna. <i>Vinko Klanšek</i>	109
Škof bo. <i>Ivo Trošt</i>	123
Mali računar. <i>Vera</i>	126
Metuljček in sinica. <i>Karel Širok</i>	128
Na prepovedanem potu. <i>Ivo Trošt</i>	137
Brez staršev. <i>Engelbert Gangl</i>	147
Slepi goslar. <i>Janko Leban</i>	153
Nit življenja. <i>Idelfonzo Nieri</i>	155
Vojne skrbi našega malega. <i>F. Palnak</i>	157
Jablana in hruška. <i>Ivo Trošt</i>	168
Dva junaka. <i>Ivo Trošt</i>	169
Nenad na delu. <i>Mar. Bartolova</i>	179
Prvi sneg. <i>Hasan Aginica</i>	186
Štirje zakladi. <i>Ivo Trošt</i>	188
Poljsko cvetje. <i>Mara Lamutova</i>	199
Izmed vojnih grobov. <i>Ivo Trošt</i>	211
Sam. <i>Hasan-Aginica</i>	228
Mi bomo klali. <i>Ivo Trošt</i>	220

Pravljica. <i>Nedin Sterad</i>	235
Na sveti večer. <i>J. Leban</i>	209
Po meso in moko. <i>Engelbert Gangl</i>	215

Gledališke igre.

Na razpotju. <i>Fr. Rojec</i>	33, 64, 81
Legenda o morju. <i>Jan Reginov</i>	51

Poučni spisi.

Čudovite živali iz pradavnih in sedanjih dni. <i>Stric Tone</i>	9, 90, 182
Z delom se učimo. <i>Stric Pavel</i>	13, 85
Engelbert Gangl. <i>Dr. I. Š.</i>	28
Tristoletnica krompirja. <i>S. N.</i>	31
Kronanje v Budimpešti. <i>Jakob Dimnik</i>	39
Santa Zita. <i>Jakob Dimnik</i>	78
Cesarica Cita. <i>Jakob Dimnik</i>	103
Maks Viher. <i>Fr. Kranjc</i>	111,
Slovenski umetnik. <i>Orešan</i>	113
Slike iz živalstva. <i>F. Palnak</i>	129, 161, 192, 225
Cesar Karel. <i>Jakob Dimnik</i>	132
Cesarjevič Franc Jožef Oto. <i>Jakob Dimnik</i>	150
Kako se živali same zdravijo. <i>Anton Leban</i>	166
Morje. <i>Hinko Medič</i>	172
Zelenka. <i>Hinko Medič</i>	223

Pouk in zabava.

Demant. <i>J. Traun</i>	44, 117, 141, 237
Rebus. <i>F. Rojec</i>	44
Kako je živel blagopokojni cesar	45
Rojstro naše cesarice	45
Vojno odlikovanje pred 76. leti na Kineškem	45
Habsburški cesarji	45
Rojstni dan — pošte	45
Največje mesto in najdaljša ulica na svetu	45
Kotiček gospoda Doropoljskega	46, 71, 95, 119, 143, 175, 207, 239
V osemnajsti letnik	48
Računska naloga	70
Rešitev in rešilci	70, 93, 117, 141, 173, 205, 237
Besedna uganka	93, 117, 237
Iz zgodovine surovega masla	94
Podobnosti	94
Člani kluba „Isabella“ v umazanih srajcah dokler bo trajala vojska	94
Kanada	118
Izreden grob	118

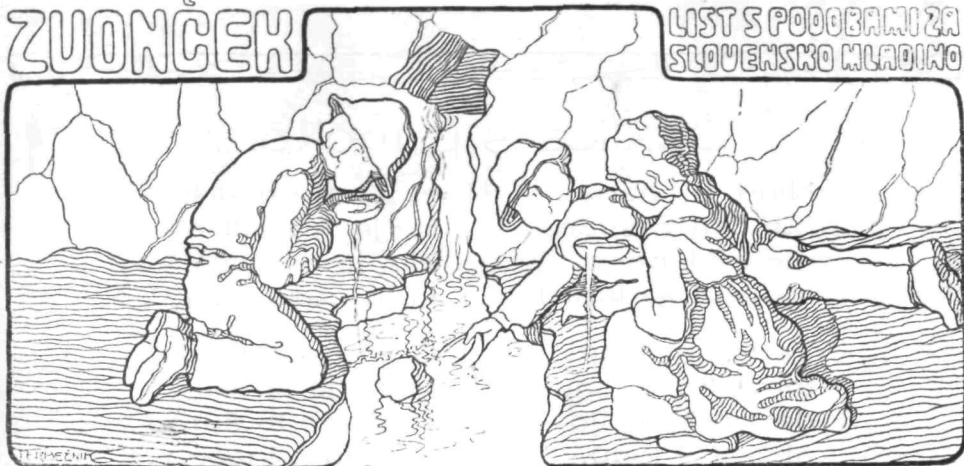
Lan na Ruskem	118
Ob strelski vaji	118
Iz mojega koša	118, 143
Indijanci v vojni	142
Princ Artur	142
Stric mu je umrl	142
Starejši vojaki	142
Petdeset let kot kaznjeneec v Sibiriji	142
Opomin. <i>F. Rojec</i>	142
Rebus	173
Črna družba na modrem obrežju	174
Oče hči	174
Konec velikega igralca	174
Moder izrek	174
Demant. <i>M. Rus</i>	205
Brivec in kmet. <i>Anton Leban</i>	206
Vsakemu prav. <i>Anton Leban</i>	206
Smola vrhu smole. <i>Anton Leban</i>	206
Očetova stara sukna	206
Šolska policija na Ogrskem	206
Upljiv mraza na rastline in živali. <i>Anton Leban</i>	238
Resnična dogodbica	238
Govor z znamenji	238
Prevroče	238
Koliko stane državo en vojak?	238
Upliv solnca na rastline	238

Podobe.

Labirintodon	10
Kljunorožec	10
Belodon	11
Maki	11
Ihtiozavrij	12
Mravljinčar	12
Veliki admiral Anton Haus	25
Engelbert Gangl	29
Zimska noč	32
Kronanje v Budimpešti	40—41
Ob morju	55
Šilo za ognjilo	62
Kazen	69
Toskana v Italiji	80
Plesiozavrij	90
Morski zmaj	90

	Stran
Diplodok	91
Nosata opica	91
Stegozavrij	92
Sviloprelec	62
Dragi svojci koticarja Viljema Ogorelca	96
Cesarica Cita	104
S francoske fronte: Zbirališče nemških aeroplanov, označenih s črnimi križi 9.	107
Čilska obal v Južni Ameriki	110
Maks Viher	112
Svetko Peruzzi izdeluje spomenik padlim Janezom	114
Dragi svojci koticarice Ele Kurbusove	120
Jara kača	121
Cesar Karel	133
Na prepovedanem potu	139
Mesto Krško	143
3. slike iz mesta Krško	144
Cesarjevič Franc Jožef Oton	151
Zorko in golobčki	159
Na jezeru	167
Na potovanje	176
Dimorfodon	182
Jegulja iz morskih globin	182
Pteranodon	183
Letež zmaj	183
Arheopteriks	184
Hobotnica	184
Štirje zakladi	190

Štev. 1 in 2.

V Ljubljani, 1. prosinca 1917.

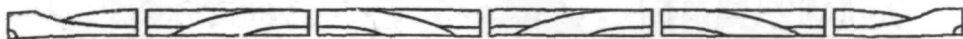
Leto XVIII.

Vrh gore.

Vrh gore trud pozabljen je!
 Kako lepo pod mano vse:
 Kar gledam daleč, vidim blizu,
 stoji pred mano kot na mizi:
 Vasice — bele golobice —
 za temni skrivajo se gaj,
 kot misel čez nedolžno lice
 spe glas zvonov iz kraja v kraj ...
 Kot bele nitke, glej, stezice
 teko in spajajo vasice;
 glej, tam navpik po strmi gori
 šumijo tajno — temni bori!

Za njivo njiva ... zlata žita ...
 a v brdih vinska trta skrita,
 cesarska cesta tam na sredi —
 kam ta drži — to Bog sam vedi!
 Na Dunaj morda, morda v Rim ...
 Iz dimnikov modrikast dim
 med drevje se v ozračje dviga,
 tam puha vlak — poglej, že ni ga!
 Pa saj ne gledam svet z goré,
 le v svoje gledam jaz srce:
 Slovenska zemlja, srcu sveta,
 last naša v njem je razodeta!

Fran Žgur.

Deklica s punčko.

Nina, oj, nana,
punčka zaspana,
nina, oj, nana,
moja Zvezdana!

Hu, kaj ne slišiš
burje, ki vzdíše?
Hu, je ne slišiš
krog naše hiše?!

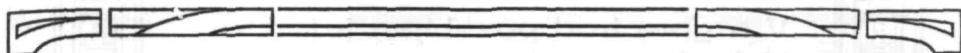
Tema je zunaj,
tema ko v rogu,
davno že spijo
ptičice v logu.

Če ne boš spala,
burja te strese,
v temno te šumo
s sabo odnese...

Pa še ti spavaj,
nina, oj, nana,
ptičica moja,
moja Zvezdana!

Nina, oj, nana,
punčka zaspana,
nina, oj, nana,
moja Zvezdana!

Karel Širok.

Ob morju ...

Ob morju, ob šumečem morju
otožna deklica stoji,
na bregu nudijo se cvetke,
a ona cvetkam govori:

„Nabrala bi vas rada, cvetke,
in nesla vas na grob njegov,
a sam Bog ve, kje izkopan je
tam sredi zelenih valov...“

Ah, ladja se je potopila
in oče se potonil z njo,
in sam Bog ve, kje v sebi skriva
ga neizmerno morsko dno.

Nabrala bi vas rada, cvetke,
in nesla vas na grob njegov,
a sam Bog ve, kje izkopan je
tam, sredi zelenih valov...“

Karel Širok.

IVO TROŠT:

Izpred sovražnih topov.

Božična slika.

1.

b strmem pobočju golih vrhov severno reke Vipave se nocoj razliva praznična tišina. Mrak lega v dolino, mrak se širi med hribi, nemo zročimi divjajoči topovski ogenj na Kraški planoti. Navzlic temu, da odpirajo naši in sovražni topovi ognjena žrela, so se zbrali stanovalci posameznih hiš po stari navadi okolo tople peči in ob belih mizah, kjer se jim natihem rahlo bude spomini, sladki in svetli kot sama božična noč — spomini na nedavno minule čase.

Zunaj trepečejo zvezde na nebesnem zvodu, rahel snežič pokriva zemljo, vsepovsod v bližini tajnsten mir kot nekdanj, a v hišah, v srcih vse drugače.

Doli v nižini, v dozirni daljavi se sedaj pa sedaj utrne blisk, potem votlo zadoni, da se strese zemlja in da odmeva v gore in pod oblake. Poku sledi običajno rezek odgovor z nasprotne strani, da se širi v stoferih sunkih za deveto goro in še delj — kanonada. Včasih zablesti ostro opredeljen plamen, ki kar reže oči. razsvetli vso okolico celo visoko v strme gore in pod nebo seže njegov žar in vse se boji oči ščemečih tipalnic sovražnikove radovednosti. Žaromet razpenja kot nevidni pajek svojo mrežo tipajoč, kje zasledi naše čete in strelske naprave. Strašna, nečloveška zabava na sveti večer, kakor da nima sovražnik v prsih srca, ne pozna spominov na lepo mladost, je pozabil smisel in verski čut, kdaj je zasijala rešitev človeškemu rodu.

Božični zvonovi ne pojo, niti ura se ne oglašja v zvoniku. Vsepovsod praznična tišina, povsod v slovesno tesnobo objeta srca. Samo topovi govore. Otroci niso mogli danes popoldne zabiti stare navade, pa so krenili takoj po skromnem obedu kopat mah izpod snega za jaslice. Vojaki topničarji doma z rumunske meje so srečavali posamezne gruče, gredoče v gozd in iz gozda ter se čudili temu poslu. Ali otroška zgovornost jim je plamenečih oči pojasnila, da brez mahu ni jaslic, brez jaslic ni Božiča, ne božičnega veselja. Za silo so jih umeli tuji vojaki ali pa samo

domnevali, kaj jim žele razodeti veseli pogledi mladih vaščanov in njih drobne ročice. Z velikimi koši zelenega mahu, z ušesi in rokami in noski rdečimi od mraza so se drevili nato proti domu. V srcih se je začel Božič, tih in vesel, svetel in mil kot sama zorna mladost in lep kot vesela zgodba o rojstvu Sinu Božjega, zgodba o usmiljenju božjem.

Grozno pesem sovraštva in razdejanja govore topovi. Zvonovi molče, nocoj se ne glasi več pesmica:

In zvezdice božje migljajo lepo,
odprto je svetlo široko nebo.

Na nebu zvezde res, a v daljavi žarometi in bliski zevajočih topov. Otroci pa stavijo po hišah jaslice kakor lani, predlanskim in še prej — vsako leto odkar pomni stari oče, odkar se spominja rod svojega Boga.

Pri Melniku so že povečerjali. Lahko so pospravili. Zato se je marsikdo domislil boljših časov in tudi boljših jedi na nocojšnji večer. Melnikova hiša ni bila nikoli med najslabšimi. Pripovedovali so si celo, da je prinesla neka prababica, doma z dolenjega Krasa prav od morja, v hišo navado k Melniku, da mora biti na sveti večer na mizi troje vrst rib. No, za letošnji sv. večer prababica gotovo ni vedela v svoji pro-roški umetnosti. Uštela se je dobra mamica, zakaj ne rib, ne krompirja ni bilo preveč in okisan fižol je bil samo nema priča nekdanjih časov, ko so se družili z njim slastnejši založaji.

Iz mestne šole došli Milan je pravkar dovršil v kotu nad mizo jaslice. Opomnil je resnobno, da bi bilo treba zdajle prižgati svečke, toda namesto njih je bil nataknen samo bezgov stržen. In ta ne gori.

2.

Na to se umakne Milan od jaslic na drugi konec mize in vpraša, kakor da govori sam s seboj: »Kdo ve, kaj počne nocoj naš Janko na fronti?«

»Od Miklavža že ni nič pisal,« pristavi nato mati in se ozre v stran, da zakrije solzo. Najmlajši pa, nikdar ugnani sinček, Dušan, se ozre v jaslice v kotu, potem pa po ostalih domačih, oko mu ostane na vojaku Rumuncu, ki se je grel pri peči, in pripoveduje že vsem znano dogodbico o Janku, kako je pisal, da je letos praznoval Miklavžev večer: Ne-kako proti deveti zvečer se odpravim nadzorovat prednje straže. Me-sec je razlil svojo srebrnino po zasneženih čereh, robovih in daljnih planinah ter se široko smejal nam zmrzujočim zemljanom z neba. Zato me je zmotil, da nisem opazil, kako daleč sega moja senca za menoj nad strelski jarek po leskečem snegu. Šele pozneje sem opazil, kako je dolga. — Pok! pok! — Tudi sovražnik je videl mojo senco, in ker se mu je zdela predolga, jo je hotel skrajšati s tem, da je meril name. S kapo mu junaški zamahnem znak, da ni zadel. To ga je pa ujezilo. Resk, rresk, rrrresk! zareglja strojna puška v čast moji predrznosti. Kroglice so se zapile visoko nad menoj v živo skalo in razletele. Svojo senco sem pre-

vidno spravil v strelski jarek ter se sključen vrnil k tovarišem v kritje, kjer sem kmalu zaspal, sanjal o lanskem Miklavžu in se prebudil šele, ko se je solnce smejala na nebu. Povedal sem sinočnji dogodek in tovariš je našel v moji kapi nekoliko okrnjeno laško svinčenko. Dobil sem jo za Miklavža in jo hranim v spomin, ker je bila meni namenjena, pa mi je prizanesla. Doma jo pokažem, da boste verieli.»

In kakor vselej so se tudi nocoj vsi domači veselo smejali malemu pripovedovalcu in obenem tudi navdušenemu junaku v Alpah.

»Da bi mu le tako vsaka prizanesla, kakor Miklavževa« zdahne oče Melnik in začne vnovič pripravljati tobak, ob tem pa nadaljuje svoje dvome: »Tudi sosedov Stanko se je hvalil nekaj časa v pismih, kako se ga ogiblje sovražni ogenj; slednjič je obležal v Karpatih. Zato imajo sosedovi še bolj žalosten sv. večer kot mi: sin je ostal tam, oče ostal, padel ali ujet -- nazaj ga ni.«

»Ubogi otroci! Ne bodo vedeli, kdaj je Božič!« jih miluje Melnikovka in hčerka Minka meni, da bo stopila pred polnočjo pogledat k sosedu in jih tolažit. »Gotovo imajo za praznike samo žalost.«

»Nič drugega!« potrdi Dušan. »Kruha niso pekli, odkar je oče odšel k vojakom. Jaboik ne pridelajo, zato nimajo krhljev; ne pridelajo hrušk, ne orehov. France letos ni mogel postaviti jaslic, ker ni dobil pisanelega papirja; ni imel denarja.«

Tudi vojak zažge tedaj gospodarju natlačeno pipo in se nasmehne zahvali očetovi za prajaznost. V tem je že gospodinja postavila poleg njega na klop skledico večerje, kakor so jo imeli prej Melnikovi sami. Prav urno jo je povžil in potem začel pripovedovati v jeziku, vaščinom samo napol umevnem, kako praznujejo Božič v njegovi daljni domovini. Nimajo jaslic, a ljudje se medseboj obdarujejo, kakor morejo. To je njih veselje.

Gospodinja Melnikova je zgovornemu možu ponudila čašo lipovega čaja ali pa kuhanih krhljev, še gorkih. Zasmel se je vojak dvojni ponudbi in gospodinja ga je umela, da bi rad oboje, kar je tudi dobil. Mož je bil za stražo pri topovih, namenjenih pred sovražnika. Že več dni so imeli v vasi skrite. Do izmenjave straže se je grel pri Melnikovi peči in nazadnje opazoval, kako se je trudil Dušan, da bi z umetnim ognjem, ki ga je prinesel iz mesta Milan, pripravil nerazsvetljene jaslice do nekdanje veljave. Posrečilo se mu je vsaj hipno, zakaj čarobno so se zablesteli pastirci in se zgenili kakor živi med ovčicami, božje Dete v hlevcu, angelj nad njim in celo papirnata zvezda, vodeča tri Modre v Jeruzalem, se je zableščala za trenutek, a tedaj toliko lepše.

3.

Na Kraški planoti in tam za Gorico, »za laškim gričem«, so iztezali sovražni žarometi nocoj že vnovič svoje dolge prste proti nebu in daleč okolo po zemlji. Z naše strani so jih prehitevali. Če sta se spoprijeli v

zraku taki sovražni roki, je še bolj čuden blesk napolnil ozračje: vid rezoči blisk brez treska in groma.

A tudi brez tega ni ostalo dolgo. Oglasili so se vnovič topovi in bučali grozno pesem v sveto noč po naši domovini. Melnikovi in drugi meščani so bili tega bolj navajeni kot poletnega groma. Le včasih je kdo opomnil: Lah jih zopet pošilja sem brez vspeha.

Dušanu je pogorel umetni ogenj. Jaslice so se dolgočasile v kotu nerazsvetljene in nemo zrle na edino luč na mizi pod seboj. Bolj odraslim Melnikovim otrokom se je zdelo, da pripovedujejo sedaj le jaslice o svojih sijajnih prednicah na tem mestu, ko je žarel ves sedanji kot v nebrotu lučic, med njimi »večna luč« z oljem v pisani stekleni posodici. Celo sv. Trije kralji so se sukali na konjih proti Jeruzalemu, ker jih je gibala skrivna luč v ozadju.

Tedaj se vrneti gospodinja in Minka od nekod zopet v hišo in na mizo se vsujejo orehi, leščniki, hruške in jabolka, krhlji in kostanji, da je na vseh straneh ropotalo z mize na tla. Otroci in odrasli so se primaknili k mizi in pobirali darove po svoji volji. Tudi pri peči dremajočega Rumunca so povabili, naj se približa, pa ni slišal. Zato pa gospodar Melnik ni odložil pipe, ko si je nabral v roke sadov iz mize, marveč je nesel in vse stlačil vojaku v žepe. Zdramil se je in ganjen zahvaljeval Rumunec za darove. Veselje se je naselilo pod mirno streho, veselje je vsem sevalo iz oči. Minka, Milan in Dušan so s polnimi žepi in polnimi rokami hihetaje zginili iz hiše v sveto noč brez mesečine, kakor so se ljudje v mirnem času obiskovali na sveti večer pred polnočnico.

»To veselje nam je še ostalo v spomin na Božič,« potrdi gospodinja.

»Da, samo to, a drugod še tega ni. Premnogo je hiš, kjer ni več gospodarja, ni sina, ni bratov,« de oče.

»Sosedovi so gotovo žalostni; očeta ni, je vjet ali počiva na ruskih polajnah; sina ni, je padel v Karpatih. Žalosten Božič imajo.«

»Hm!« pripomni Melnik skrbno: »In naš Janko, kdo ve, če še otepa Lahe gori v hribih?«

Molče se ozreta oče in mati po malone prazni hiši. Samo vojak Rumunec je smrčal pri peči in še v spanju tiščal pest krhljev pod glavo.

»I, kam so izginili vsi!« se čudi mati, oko ji išče Janka, a ne najde niti ostalih otrok več okolo sebe. Kazalec šepajoče ure v kotu se je pomikal na enajsto. Druga leta so se v tem času že zbirali ljudje po hišah za odhod k polnočnici, kamor so slovesno vabili zvonovi. Letos ni polnočnice, zvon se ne oglasi, ura v zvoniku molči. Samo topovi grme v sveto, tiho noč, ki je prinesla ljudem mir na zemljo.

Nekdo potrka. Oba Melnikova se zdrzneta. Na nocojšnji večer se rad oglašá »spomin« in prorokuje usodo družini za bodoče leto. Kaj, ko bi pomenilo trkanje, kako zabijajo žeblje nekemu v rakev! ... Naprej si ni upala misliti ljubeča mati. Vstala je, ko je nekdo vnovič potrkal, se začudila, kdo je zaklenil hišna vrata, in hitela odpirat. Kdo je božji nocoj?

»Jaz sem, Janko! Na dopust so me poslali za praznike!« Ob teh besedah je že stal pred mamico krepak dečko in ji stiskal desnico. Od veselja ni mogla spregovoriti besedice. Zato se oglasi oče: »Hvala Bogu, da si še živ in te niso še zdelali Lah! v Alpah.« — »Kaj, mene Lah?« se pobaha Janko, odloži prtljajo in sede k mizi, kamor mu je mamica že nalivala čaj, da se ogreje. Tedaj so se pridrevili ostali trije otroci od sosedu, kamor so nesli otrokom hruške, jabolka, orehe in leščnike. Vsi bi bili radi hkrati pripovedovali, kako veselje so jim napravili zapuščenim revčkom, pa so hkrati utihnili vsi. Sapa jim je zastala radosti, ko so ugledali toliko časa pogrešanega brata. Tiščali so vanj, da jih je morala mamica svariti, naj ga vendar puste, da se ogreje. Samo smehljal se jim je Janko in poslušal, kako se jim je sosedu zahvaljevala solznih oči za darove, ki so jih pritrkali sebi od ust, da so njenim revčkom olajšali gorje. Pozivala je na pomoč naravnost božjo previdnost, ki naj Melnikovim povrne vsega v najbogatejši meri, kar so storili njenim sirotam.

Tudi oče je pohvalil njih dobrosrčnost in se pošalil, da nimajo sedaj sami nič spomina na Božič.

»Samo, da so veseli tudi sosedovi. Nam je dovolj, da vidimo njih zadovoljnost. Tudi Bog nam je že povrnil tisto malenkost, ko nam je poslal domov našega Janka. Ni res, bratec!« vpraša Minka vsa rdeča vesele razburjenosti.

Mati je brisala solzno oko in nasula otrokom na mizo drugič sadja, crehov in krljev.

Namesto polnočnice so se skupno veselili trenutka, ko so po mnogih mesecih zopet tako lepo zbrani pod domačim krovom.

Zjutraj je veličastno priplavalo izza Hrušice božično solnce, se ozrlo na bojišče, kjer se je nadaljevalo krvavo delo. Oče Melnik je pa dejal družinici pri skupnem zajtrku: »Otroci, prav to-le solnce bo še sijalo tisti dan, ki nam prinese zaželjeni mir tako gotovo, kakor je božje Dete današnji dan prineslo na svet mir ljudem, ki so svete volje.«

Vsi so mu pritrdili molče.

Sneg pada.

*Pada sneg debeli, pada,
pada na prostrano plan,
dan mrači se in v daljavi
že ugaša dan zaspan.*

*Ali starcu dolgočasne
misli padajo v srce,
misli žalostne in tožne,
misli trudne in težke.*

*Starec gleda: sneg napada,
pade in ne vstane več,
tudi on bi že rad legel
in ne vstal več, nikdar več.*

Jan Reginov.

Škratec Klek.

Sneg na gozdič ves je pal,
a iz snega škratec vstal. . .
Ah, ubogi škratec Klek!
Kočo mu zasul je sneg.

Kje bo škratec v noči spal?
Kdo večerjico mu dal?
Kdo mu peč zakuril bo,
da ogreje se lepó?

Oj, ti hudi, mrzli sneg,
kaj zakril si gozd in breg?
Kaj ti storil Klek je škrat,
da razsul si dom mu zlat?

Snežec se smehlja, iskri,
v gozdu bridko škrat ihti;
zre krog sebe. . . Sredi vej
gnezdo vranje v smrekah glej!

Smuk. . . In v gnezdu škrat čepi,
mane si roké, oči,
stiska v gnezdo se tesnó,
ah, ker zebe ga tako!

Jokal v gnezdu škrat bo Klek,
dokler gozdič kril bo sneg;
ko pomlad bo v gozd prišla,
vriskal škrat bo iz srca.

Kočo spet si bo gradil
in gostil se, vince pil;
pel bo, godel si na lok,
da radost bo krog in krog.

Kaj mu mari bode mraz,
kaj mu mari zimski čas!
Hej, saj dom in lok ima,
tisoč pesmi sred srca!

Jos. Vandot.

Pesem.

*Jesenski mrakovi
kot gladni volkovi
gredo iz lesov
iz svojih domov.*

*In sive meglice
kot bele ovčice
se tam kraj vode
paso kot ovce.*

*A črni mrakovi
se jim zareže
in plašne ovčice
se vse razprše.*

Jan Reginov.

Škratec Klek.

Sneg na gozdič ves je pal,
a iz snega škratec vstal. . .
Ah, ubogi škratec Klek!
Kočo mu zasul je sneg.

Kje bo škratec v noči spal?
Kdo večerjico mu dal?
Kdo mu peč zakuril bo,
da ogreje se lepó?

Oj, ti hudi, mrzli sneg,
kaj zakril si gozd in breg?
Kaj ti storil Klek je škrat,
da razsul si dom mu zlat?

Snežec se smehlja, iskri,
v gozdu bridko škrat ihti;
zre krog sebe. . . Sredi vej
gnezdo vranje v smrekah glej!

Smuk. . . In v gnezdu škrat čepi,
mane si roké, oči,
stiska v gnezdo se tesnó,
ah, ker zebe ga tako!

Jokal v gnezdu škrat bo Klek,
dokler gozdič kril bo sneg;
ko pomlad bo v gozd prišla,
vriskal škrat bo iz srca.

Kočo spet si bo gradil
in gostil se, vince pil;
pel bo, godel si na lok,
da radost bo krog in krog.

Kaj mu mari bode mraz,
kaj mu mari zimski čas!
Hej, saj dom in lok ima,
tisoč pesmi sred srca!

Jos. Vandot.

Pesem.

*Jesenski mrakovi
kot gladni volkovi
gredo iz lesov
iz svojih domov.*

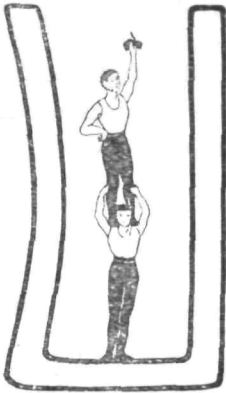
*In sive meglice
kot bele ovčice
se tam kraj vode
paso kot ovce.*

*A črni mrakovi
se jim zareže
in plašne ovčice
se vse razprše.*

Jan Reginov.

STRIC TINE:

Čudovite živali iz pradavnih in današnjih dni.

pradavni dobi, ko je bila majka zemlja še v polnem cvetju mladosti in ko ji še ni gospodoval človek, so živele po tedanjih širnih šumah in brezdanjih vodah prečudne živali. Vsi v začudenju in polni groze bi jih gledali, ko bi danes vstale med nami. Pa jih ni več. V teku mnogih stotisočletij je poginil rod za rodом brez naslednikov. Za njimi so nastopili živalski rodovi drugačnili oblik, da zopet kdaj izginejo drug za drugim brez sledi. Kdo je torej videl one živalske pradede, da si upa danes govoriti o njih v podobi in besedi? Nihče! In vendar smo upravičeni govoriti o njih in jih tudi upodobiti, za-

kaj izginili niso brez sledi. Njih ostanki so se ohranili stotisočletja do današnjih dni. Sredi živega kamenja, v pesku in večnem ledu je izsledil človek ogromne kosti, pa tudi popolna okostja živali, ki jih ni nikjer več na tej zemlji. Učeni možje so preiskali te ostanke. Izpopolnili so jih z novimi najdeninami. Po mestu, kjer so jih odkrili, so sklepali na njih starost in nekdanje življenje. V teku desetletij so izsledili vsepolno novih oblik. Pa so zopet primerjali, sestavljali in izpopolnjevali. Vsak večji muzej ima okostje ali vsaj skromen del kakšne take živali.

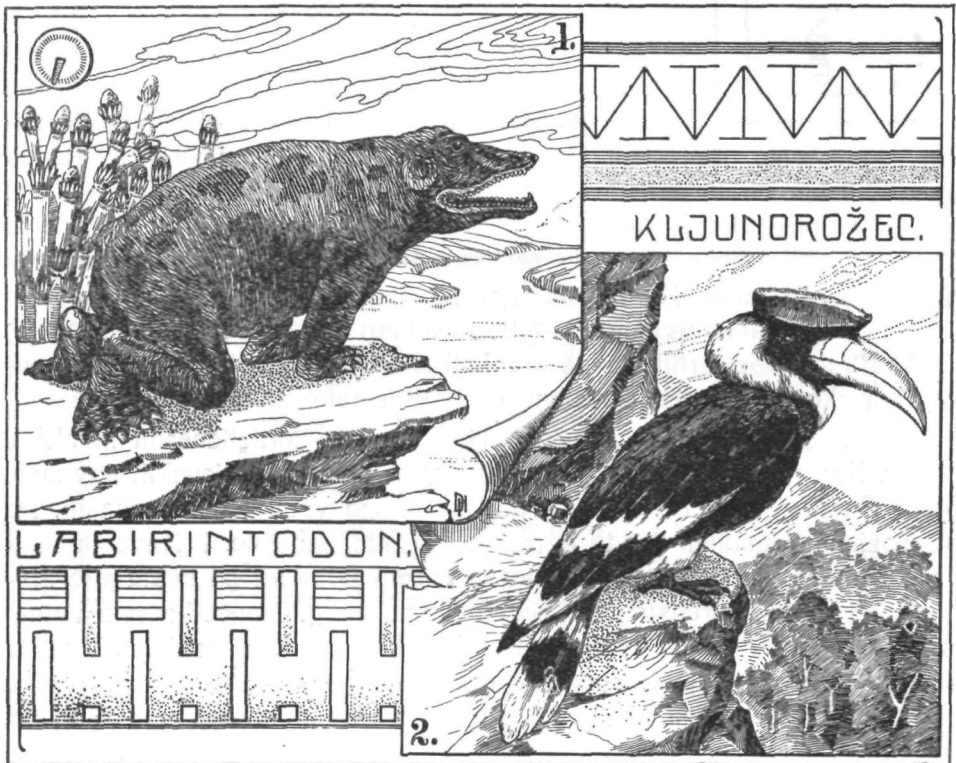
Tudi današnje dni živi na zemlji na tisoče najrazličnejših živalskih rodov. Razločujejo se drug od drugega po obliki in življenskih navadah. Mnogo, mnogo jih poznate. Mnogo, premnogo vam je pa neznanih. Da bi spoznali le majhen del te ogromne, kosmate in gole, kričave in molčeče, koristne in škodljive družbe, bi morali potovati po svetu vse življenje ali pa vsaj prelistati in prečitati kopo knjig. Izpočetka sem nameraval, da vam pokažem dvanajstorico čudakov iz pradavne dobe. V večjo zabavo »Zvončkovcev« sem pa dodal vsakemu takemu velikanu še po eno živa! iz sedanjega živalstva. Nobena se ne odlikuje s krvoločnostjo, z velikostjo ali kakoržebodi. Ampak njih zunanja postava je taka, hm, — videli hoste!

1. LABIRINTODON.

Poglejte si junaka! Napol žaba, napol krokodil. Ko bi še danes hodile take spake po svetu, bi bežali pred njimi živi in mrtvi. Še ime je čudno. A to so mu dali učenjaki z ozirom na posebno obliko zobovja, kar nas ne zanima posebno. Prav popolnega okostja te živine še doslej niso našli. Vseeno pa toliko, da so si ustvarili prilično obliko telesa. Res, precejšnja živalca je bila to. Samo glava, pravijo, da meri podolgem en meter, povprek pa polovico metra. V takem gobcu bi izginil marsikdo izmed vas, da bi se komaj videli podplati na črevljih!

2. KLJUNOROŽEC.

Rajske ptičke bi si človek gotovo ne mislil v tej obliki. In če gledamo ta ogromni kljun in njega nastavek, bi prisegli, da se žival sto-krat na dan postavi na glavo. Sicer pa to ni ptička, ampak ptič, ker je često velik kot puran. Tudi na glavo ne pade, zakaj kljun je z njega nastavkom vred lahak kakor bi bil iz papirja. Prav čudno navado ima kljunorožec ob času valitve. Ko sede samica na gnezdo, jo samec za-zida. Le tako veliko luknjo pusti, da skozi njo lahko pita samico in po-zneje mladiče. Šele ko so mladiči godni, zapusti samica gnezdo.

3. BELODON.

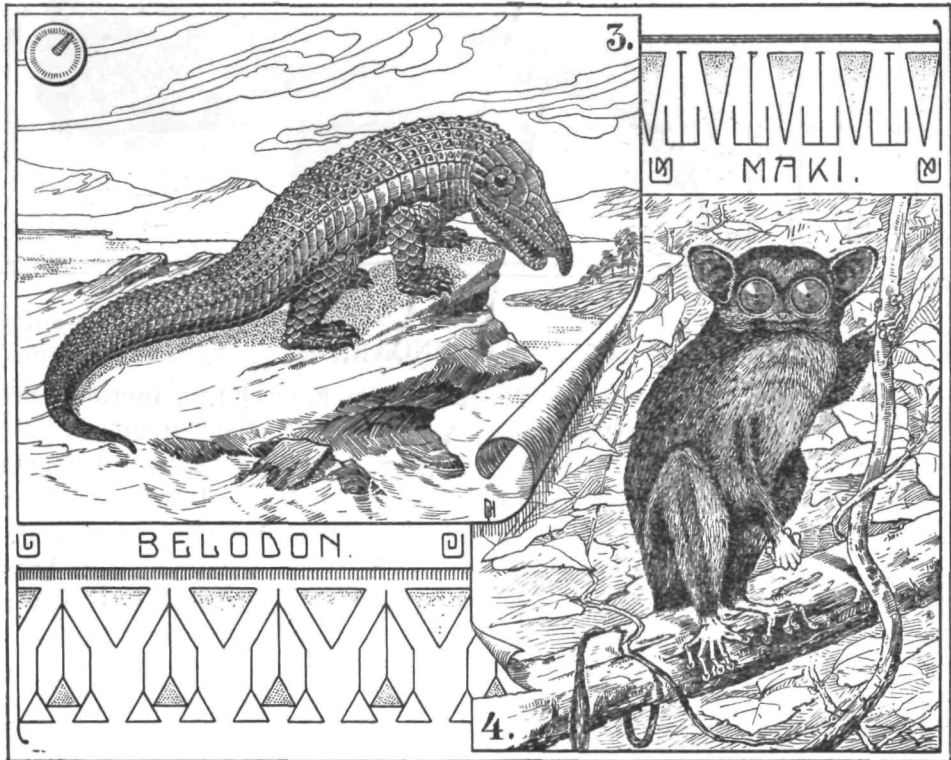
To je pa že skoraj krokodil, navzlic svojemu imenu, ki so mu ga dali radi koničastih zob. Prve ostanke te predpotopne zverine so našli pred šestdesetimi leti delavci v nekem kamnolomu na Virtemberškem. Kmalu se je posrečilo dobiti še več delov okostja tako, da imajo danes sestavljeno že skoraj popolno žival. Kakšen orjak je bil to v življenju! Od čudno zakrivljenega nosu pa do konca repa je baje meril sedem metrov. In vendar so živeli za njim še ogromnejši živalski velikani.

4. MAKI.

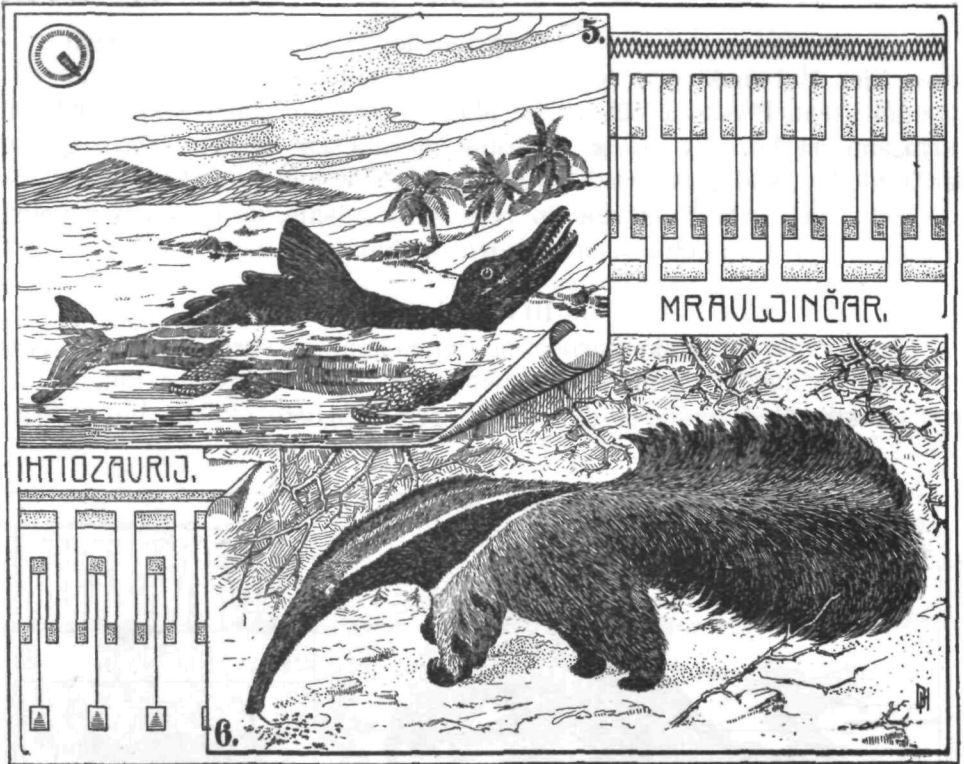
Človek ne ve, ali bi se bal ali smejal. O prebivalcih indijskih stokov, kjer živi maki pravijo, da se ga res boje. In še nam se vidi kot gozdni škrat. Pošastne oči, velike uhlje, mrtvaško suhi prstki s čudnimi krpicami na koncih, vse je grozotno pa smešno obenem. Prav čudno ga je gledati, kadar lovi različen mrčes. Vidi se, kakor bi skakala ogromna bolha med listjem od veje do veje. A ne mislite, da je posebno velik. Telo mu je komaj petnajst centimetrov dolgo.

5. IHTIOZAVRIJ.

Na Švabskem imajo starodavne kamnolome za skriljnik. V teh kamnolomih se nahaja vsepolno okamenelih živalskih delov, pa tudi popolnih okostij. Med temi najdejo delavci prav pogosto okostje ihtiozavrija

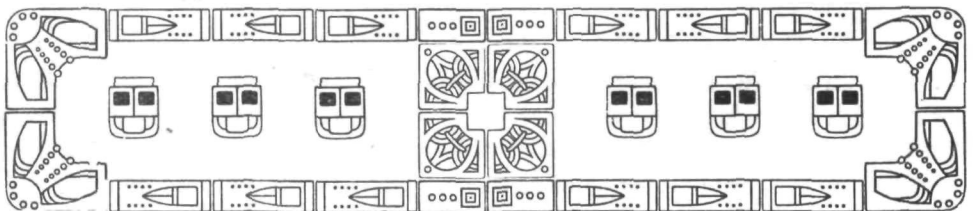

ali ribjega zmaja. Kako strašen je moral biti pogled na živo žival! Res, prav tako žrelo bi moral imeti zmaj, ki vam pripoveduje o njem ljudska pravljica. Petino preko šest metrov dolgega trupla tvori glava. Očesne jamice v okostju so tako velike, da bi lahko v nje položili juhni krožnik. Z močnimi plavutastimi nogami in z mogočno repno plavuto je ribji zmaj gotovo s bliskovito hitrostjo sledil svojemu plenu.

6. MRAVLJINČAR.

Vse bi bilo lepo in prav. Če pogledamo najprej rep, moramo priznati, da je v svoji košatosti in dolgosti prav lep. Tudi z dolgo dlako poraslo truplo nima na sebi baš velikih posebnosti. In krasno marogasti vrat bi nam gotovo ugajal, ko bi ne sedela, oh — glava! Jeli je to sploh podobno glavi? Zdi se mi kot klin, ki so naša mati ž njim sadili zeljne sadike. Ust ni skoraj nič. Pa jih tudi ni treba, zakaj mravljinčar se hrani le z mravljami. Vseeno je pa često velik kot mesarski pes. Z repom vred pa še enkrat tolikšen.

STRIC PAVEL:

Z delom se učimo.

(Dalje.)

l je v m r a z u pa nam odkriva dvoje svojih sestavin. Kadar govore o olju, da je zmrznilo, se je strdil v njem en del, ki mu pravimo s t e a r i n, drugi — o l e i n pa je ostal tekoč. A tudi ta dva dela sta še sestavljena, in vsaj nekaj več so nam odkrili poizkusi, ki smo jih napravili za natančnejše spoznavanje. Ko se nam je v vrelo vodo vrženi loj raztalil ter smo prilili apnene vode, se je nabrala med mešanjem na površju oljnata tvarina. Tej pobrani tvarini smo prilili razredčene žveplene kisline, in na dno nam je padla trdna tvorina, ki ni bil nič drugega kot navadni mavec (gips). Ta nas ni zanimal, pač pa bela snov, ki je še plavala po vodi;

dobro izprana nam je pordečila lakmov papir, kar store le kisline — in res je to tolščna kislina, ki sestoji iz stearinske, palmatinske in oleinske kisline. Ostanek tekočine v prvi posodi, segrevan toliko časa, da izpari vsa voda, pa nam je pustil sladko, vlečljivo tekočino, ki je prav podobna oni, ki sem nanjo opozoril pri 4. poizkusu; pa ne samo, da je podobna, je tudi res pravi glicerin, zakaj tolščče so spojine glicerina z raznimi tolščnimi kislina mi. —

Že zgoraj smo omenili razliko med trdnimi tolščami, ki jim pravimo na kratko sploh »tolščče«, in med tekočimi tolščami — ali na kratko »olja« — poizkus z namazanima vinarjema pa nam je pokazal razliko med olji; oljčno olje se je izkazalo kot m a z a v o (vinar je ostal mazav), laneno pa kot s u š e č e (ker se je na vinarju posušilo). Prva rabimo zlasti za mazanje strojev, druga za napravljanje oljnatih barv. — s

Maščobnih snovi nam v kuhinji ni treba predolgo iskati — ne živalskih, ne rastlinskih, zakaj že za vsak pečenjak je treba prve, za vsako solato druge. A omenimo zaradi pregleda nekatere.

Od živali nam dajejo največ tolščče svinje; in poznamo jo kot s l a n i n a, ki je pod kožo, in s a l o iz notranjosti telesa ali pa kot razpuščena m a s t. Od g o v e d i i n o v a c dobivamo l o j, ki pa služi za zabelo le v slabih razmerah; največ ga porabimo za izdelovanje sveč, mila in umetnega masla. Od kuretine daje le g o s nekaj prav žlahtne tolščče. V severnih obmorskih krajih rabijo za zabelo mast ribjih sesalcev, ki jo pa pri nas uživajo le kot r i b j e o l j e za zdravilo. Pozabiti ne smemo pri naštevanju živalskih tolšč s i r o v e g a m a s l a i n m a s l a, ki ga narajamo iz mleka, in pa čebelnega v o s k a.

Od rastlinskih tolšč zadostuje, če naštejemo oljčno, bučno, makovo in orehovo olje, ki rabi za zabelo, in pa laneno, konopno, repično, ricinovo in mandljevo olje, ki ga rabijo deloma v gospodarstvu, deloma v obrtništvu. —

Končno pa moram položiti račun, zakaj smo se zamudili tako dolgo pri tolščah. Tolšča je za nas jako važno hranilo, ker tvarja v telesu toploto. Povprečno se račun, da potrebuje odrasel človek, ki ne opravlja težkih del na dan kakih 50 g tolšče, pri delu pa 75 do 150 g. Obenem pa opravlja tolšča, ki se nareja v truplu, še službo onih snovi, ki jih nabira truplo za one čase, ko znabiti ne bo moglo dobivati toliko hrane. Tolščo uživamo kot zabelo, ki smo se nanjo ozirali že prej, ali pa z mesom, z jajci, mlekom in še drugimi živili.

Kakor smo razdelili poizkuse z mesom na dva dela, naredimo tudi pri mleku; poizkusi A naj določajo bistvo mleka, opazovanja B pa pripovedujejo, kaj se iz mleka nareja.

A. a) Pristavi mleko k ognju; kot kaj spoznaš hlapove, ki pri kuhanju izhajajo iz njega?

b) Kaj se napravi na svežem in kuhanem mleku, ki stoji? Kakšna je ta snov po okusu?

c) Pomoči bel papir v mleko in glej, kaj se pozna na papirju? Kaj nam to razodeva?

č) Kaj ti razodeva okus svežega mleka?

d) Kaj se zgodi s sirovim mlekom v vročini?

e) Kaj, če mu prideneš nekaj kapljic kisa?

f) Preišči po okusu vsako snov, ki jo dobiš pri d ali e?

g) Namочи košček suhega telečjega želodca za pol ure v kozarec vode, ki jo zlij potem v mleko!

B. a) Katere vrste smetane poznaš?

b) Kako se napravi sirovo, kako topljeno maslo?

c) Kaj ostaja pri narejanju prvega, kaj pri narejevanju drugega?

č) Kako se napravi sir?

d) Kaj ostaja pri napravljanju?

e) Katere vrste sira poznaš?

f) Umetno maslo.

VIII. O m e s u (odgovori na VIII. poizkuse).

Košček mesa, ki smo ga, namakanega v alkoholu, razdelili na tanke niti, iz katerih obstoja, nam je pokazal, da so to mišice, ki odevajo kosti ter opravljajo v telesu različno službo; tanke niti so mišična vlakna in vlakneca. Že prosto oko nam té razodeva za male cevke, še bolj nam jih razkrije dobro povečevalno steklo in drobnogled. Te cevke so napolnjene z vlaknato snovjo (beljakovino), s takoiimenovanim fibrinom. Poleg tega pa vidimo v mesu še krvne žilice in živce, maščobo in kite. — Z mrzlo vodo polita in na cunjici precejena sesekljana govedina nam je dala bledordečkasto tekočino mesni sok. Pri kuhanju v mrzli vodi se izločijo iz mesa kakor tudi iz mesnega soka izvlečne snovi. Te obstoje iz raznih soli.

Tako določimo v mesnem soku razen vode zlasti beljakovine in izvlečne snovi. Prva tvori redilne snovi, druge dajejo mesu duh in okus. Na podlagi teh spoznanj dobimo o mesu naslednjo sliko:

meso	
mišična vlakna	mesni sok
vlaknata snov (fibrin), maščoba	voda, beljakovina, izolečne snovi

Ta pregled nam govori jasno o hranilni vrednosti mesa; vrednost in potrebo maščobe in beljakovine za prehrano trupla pa smo že omenili, za meso pa podamo še sledeče številke: dobra govedina ima v sebi približno 20% beljakovin, 6% tolšče, 1% rudninskih soli in 73% vode.

Toliko, opiraje se na poizkuse A. o bistvu mesa. V naslednjem pa hočemo pogovoriti različne vrste mesa in to, kaj se godi z njim v kuhinji.*)

Četudi pravimo mesu ponavadi le mišičevje, ki obdaja meso, moramo prevzeti pod ta pojem vse, kar dobimo užitnega od zaklane živali, torej tudi želodec, čreva, pljuča, jetra, ledvice (obisti), vranico, srce, jezik, kri. Največ mesa dobivamo od domačih živali, jemo pa tudi meso divjačine, rib, želv, žab, itd.

Vsako meso pa ni enako prebavno; čim bolj mastno je, tem težje je. Kot najmanj mastno, je najlažje prebavno ribje meso; za ujim je prva kuretina, potem divjačina, teletina, jagnjetina, govedina in končno kot najmastnejša svinjina.

Meso je pač eno najboljših človeških živil, vendar se mora uživati s previdnostjo, ker se zaradi mnoge beljakovine zelo lahko pokvari. Pokvarjeno meso pa je nele neokusno, marveč celo gnusno in pogostokrat škodljivo človeškemu zdravju.

No, v domačo kuhinjo sprieno meso ne pride kmalu in ogledujmo tukaj, kako se z njim ravna.

Mati pristavi meso za juho. Če ga je pristavila v vroči vodi, skrnejo beljakovina in barvila vsled vročine že takoj v mesu in dobili bi slabo juho, meso pa bi ostalo tečno in okusno. Zato napravi mati narobe. Meso dene v mrzlo vodo, ki raztopi v mesu soli ter izvleče iz njega beljakovine in barvila. Te skrnejo šele v juhi ter se nabirajo na vrhu kot rjava pena, ki je mati ne posnema, da tako ne zametava hranilnih snovi. Če bi vrela juha poslej venomer, bi ta pač bila dobra, a meso bi bilo popolnoma izžeto. Ker pa hoče imeti mati dobro juho in meso, odstavi lonec, kadar je juha zavrela, ter jo postavi na stran, kjer »počasno vre«; t. j. da se kuha pri nižji toplini. Tako je voda lahko potegnila snovi iz mesa, to pa se ne skrči ter ostane mehko, sočnato okusno.

Drugi način pripravljanja je, da se meso peče. Ker se hoče ohraniti pri pečenki vse snovi v mesu, se dá to na vročo mast, da beljakovina takoj v mesu skrčne.

*) Tu sem se opiral najbolj na razpravo „Naš vsakdanji kruh,“ ki jo je napisal ing. chem. J. Turk v „Slovanu“ l. 1905. 70. 8. + 12. Pis.

Sirovega mesa pa vzlic temu da je lahko prebavljivo, ne uživamo, ker nam ne prija ne okus, ne duh. Predno pečemo meso divjačine, ga navadno položimo v kvašo, kjer se navzame poleg duha po krvi, ki ni otekla iz trupla ter povzroča v mesu naglo razpadanje, še raznih okusov pridejanih dišav ter se obvaruje prehitrega razpada.

Še kratko besedico o sušenju mesa. Meso se hitro spridi, ker imajo razne glive zraka vsled mokrote v mesu prav lahek dohod. Zato se meso, ki ga hočemo delj časa ohraniti, posuši, t. j. pusti, da izhlapi voda, in pa prekadi v dimu, kar meso razkuži. Olje, v katerem se razpošiljajo ribe, ima namen preprečiti pristop zraka. Če se dobiva iz mesa le beljakovine in vlaknate snovi ter se prireja to tako gosto kakor je med, se napravlja mesne izvlečke.

Odgovori k IX. poi zkusom o mleku.

Poizkusi z mlekom so nam pokazali, da imamo opraviti s tekočino v o d o, v kateri se nahaja tolščča, da je torej mleko naravna emulzija. Tolščča se nabere pri mleku, ki stoji nekaj časa, na površju in tvori tankaj debelejšo plast, ki jo poznamo pod imenom s m e t a n a. Okus svežega (sladkega) mleka nam razodeva, da je v mleku tudi s l a d k o r, in sicer mlečni sladkor, to pa, da mleko, ki je stalo delj časa na zraku, skrkne, pripoveduje, da se nahaja v njem b e l j a k o v i n a: na zraku si privzame mleko kisika, mlečni sladkor se začne pretvarjati v mlečno kislino, mleko postane kislno. Beljakovina, ki je pri tem skrknila, je s i r n i n a (kazein). S sirnino vred se je izločila tudi tolščča ter nareja z njo vred s k u t o ali ž m i t e k; ostala pa je tekočina s i r o t k a, ki je izločena voda; v njej se nahaja še tudi nekaj tolščče in sirnine ter nekaj mlečnega sladkorja.

V skuto in sirotko se je razdelilo mleko prav hitro, ko smo pri poizkusu g) prilili s i r i l a, t. j. vode, v kateri se je namakal košček suhega telečjega želodca (siriščnika). Ta poizkus pa nam je razodel tudi, kaj se zgodi z mlekom, ki smo ga povžili. Kakor ima telečji želodec v sebi sirilo, se nahaja podobna snov (pepsin imenovana) tudi v želodčni sluznici (sluzasti koži) človekovi; ta pomaga pretvarjati mleko v želodcu, kakor je potrebno.

Mleka se porabi največ kravjega, pijejo pa tudi ovčje, kozje, po nekaterih krajih tudi osličje in kobilje mleko. Z mleka, sladkega in kisllega, pobiramo smetano, iz nje pa umetno s i r o v o m a s l o. Pri tem se mrenice, ki obdajajo tolšččne kroglice raztrgajo, ter se sprijemljejo v večje gruče; tekočina, ki nam pri tem ostaja, je p i n j e n i c a. Če sirovo maslo topimo ali kuhamo, se izpari iz njega voda in dobimo t o p l j e n o m a s l o ali na kratko m a s l o, ostajajo pa nam t r o p i n e ali t r o s e k.

(Dalje.)

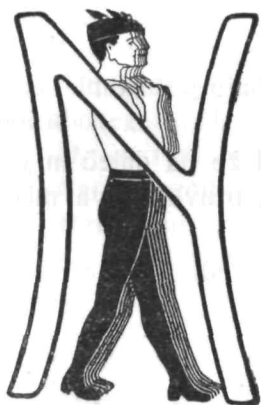
Bob in Tedi, dva neugnanca.

Po John Habbertonovi knjigi „Helenina otročička“ po svoje pripoveduje
dr. Ivo Šorli.

(Dalje.)

XIV. poglavje.

TEDIJEVO DELOVANJE NA LASTNO PEST.

o, le malo časa je vžival gospod Haro svojo zabavo. Komaj je namreč prišel do konca prve pesmi, ki jo je zaigral, ko je začul pod oknom Tomažev glas:

»Ali greš noter, ti preklicani čmrlj ti? Marš noter! Takoj. Drugače pokličem ujca!«

»O, ujša ješ nic ne bojim!« je menil Tedi.

»Tako?« si je mislil gospod Haro in je hitel k O, Tedi je stal gori na oknu svoje sobe in je ves prestrašen gledal noter.

»Tedi!« Ali greš takoj noter! Ti falot, ti!« je ves iz sebe zaupil ujec.

»Ne mojem!« je mirno pojasnil Tedi.

»Zakaj ne moreš? Tomaž!« je poklical ujec in slugi pomignil, naj naglo teče k otroku.

»Ne mojem, ke me če šom požjet. Ali mu daš ti, tic Hajo, kajcar, če me ne požje?« je prosil ubogi begunec.

»Ne samo krajcar, celo krono mu dam, če greš takoj noter!« je ves nestrpen obečal gospod Haro. In je zamrmral: »In če te res požre, mu dam celo sto kron!«

»O, viš, jubi moj šom, tic ti da kjono, če me ne požješ!« je govoril Tedi zdaj somu, a pri tem je gledal vendo le ven, kakor da je še zmemrom pripravljen na beg, če bi som sijajne ponudbe ne sprejel.

V tem hipu so ga zagrabile Tomaževe roke od zadaj, da se je napadenec strahovito zadr.

Zdaj je tekel seveda tudi ujec tja. Sredi šobe je ležal veliki žaboj, ki sta ga bila menda otroka sama privlekla s hodnika noter.

»Čakaj, prijatelj, — drugič me ne spraviš več v tak strah!« je srdito rekel ujec in je tekel po žeblje in kladivo. Hotel je na vsak način okno zabiti vsaj od zdolaj, pa naj bo še tako grdo. In ker ni imel drugih desk pri rokah, je odtrgal eno kar od zaboja.

»Pusti na miju mojega šoma! Ti gjdavš, ti!« je zakričal Tedi.

»Saj mu nič nočem, tvojemu somu!« se je razjezil ujec. »Samo malo večja usta mu napravim, da bo vaju laže požiral!«

»O, to pa ze,« se je razveselil Tedi. »Potem bova dva Jonaža! Še več ušta napravi, da požje tudi Maža, gjdega Maža!«

»Tako? V zahvalo, da ti je Tomaž rešil morda življenje. In ujca naj morda tudi požre, ti prijazna duša?«

»Tebe ne!« je odgovoril Tedi tako iskreno, da je ujca zopet mičila vsa jeza.

Zdaj se je prikazal Bob in se naenkrat ni hotel več igrati s somom. Po vsi sili je odšel z ujcem v njegovo sobo! Ta se je zdaj spomnil, kako veselje je imel on kot otrok z izrezavanjem slik iz starega časopisa. Poiskal je torej v sestrični sobi nekaj takih listov za ženske obleke in je dal Bobu tudi škarje, seveda s toplim priporočilom, naj se ne ureže. Bob je bil takoj zadovoljen in se je tiho lotil dela.

Gospod Haro je zdaj sedel, da bo čital.

»Au—au—au—u—hu—huu!« od zunaj. In kmalu nato je pritulil Tedi bliže in bliže.

»Jona ši zjomil jep, Jona ši zjomil jep!« je tožil že od daleč in je kazal... Da, kaj je bilo to, kar je držal v roki? O, prava mrtva miš, brez repa!

»Fejbodi!« se je stresel ujeo. »Ali ne vržeš to ostudno stvar takoj skozi okno. Takoj!«

»To ni študna štvaj. To je Jona!«

»Torej vrzi tega Jona takoj proč, čuješ! Dam ti pest bonbonov!« je v skrajni sili obečal ujec, ker mu je Tedi molil mrcino že čisto pod nos, češ: poglej, da je res Jona!

»O, bombone? Pa meni tudi, ker sem mu to miš prej jaz dal!« se je priglasil Bob.

Gospod Haro je dal, kolikor je imel, in oba zaslužna možakarja sta s ponesrečenim prerokom odšla. Privolila sta, da pustita ujca nekoliko časa na miru, če smeta slike izrezovati v kopalnici.

Seveda pa se gospod Haro vkljub temu ni počutil popolnoma mirnega. In čez nekaj časa je šel ipak malo pogledat.

V kopalnici je bil samo Bob. Druge nesreče ni bilo, nego da je bil spustil vodo do vrha in da so plavale po njem vse uječeve fine smodke, predstavljajoče »tanke ladje«.

Gospod Haro je bil že truden vse te borbe in zato je popolnoma mirno vprašal, kje je Bob te »ladje« našel. V ujevci miznici. Seveda. In ujec je samo pohvalno priporočil, naj mu jih gospod admiral vsaj ne polomi, da jih dene potem lahko sušit, ko priplavajo v »pristan«. In kje da je Tedi? »Najbrže v mamini sobi,« je menil Bob, in ujec je šel tja.

Da, Tedi je bil tam. Da bi tako ne bil! Zakaj sredi sobe je imel veliko steklenico tekočega gumija in okrog nje kupček izrezanih slik — kolikor jih že ni bilo nalepljenih na zidu... Kaj na zid, na dragocene tapete te izredno bogato opremljene sobe!...

»Kaj poreče mama, Tedi?« je zastokal ujec.

»Ješ me ne vem!« je zamišljeno odgovoril Tedi. Na to točko očitno sam še ni bil mislil.

In naj je potem mali slikar še tako ugovarjal, ujec je naglo postavil gumij visoko gor na peč, je potrgal »slike« s sten in je tekkel po gorke vode, da bi izmil, kar bi bilo še mogoče.

Ko se je vrnil, je imel Tedi eno sliko že zopet na zidu.

»Tišto pušti, tic, tisto je dična Šivija!« je zapretil, misleč, da bo vsaj to pomagalo.

Toda ujec je bil nizprosen. In delal je, da mu je pot tekkel s čela. No, slinasti gumijevi madeži so se seveda vseeno še poznali, lepo okrog in okrog sobe. Edina sreča, da umetnik ni bil večji in da je vse ostalo precej pri tleh.

Gospod Haro je zdaj oba nečaka napodil, naj gresta vendar malo tudi ubogega kozla posetit, ki je ves dan sam.

»O, saj res!« je vzkliknil Bob in že sta oba divjala proti hlevu.

»Naj se zgodi kar se hoče, — jaz ne morem več!« je vdihnil gospod Haro sam pri sebi in se je vrgel v naslanjač.

In sam ni vedel, kdaj ga je omamil spanec, da je rahlo zadremal. Zdelo se mu je, da čuje vojaško godbo z bobni daleč nekje in s prijetno lenobnostjo je poslušal.

Naenkrat se je zavedel, da je samo sanjal in da to niso bobni, kar čuje tik nad seboj. Da to je bilo celo samo hoja nekoga, ki je stopal od enega konca do drugega prostora nad njegovo sobo. Toda gori je vendar samo nekoliko manj strma, kositarska streha! Kdo bo hodil zdaj v dežju po njej? Pa da ni zopet...? se je spomnil in prestrašil.

Tekel je na zunanji hodnik, od koder se je videlo gor, in je pogledal.

Kaj res še ne bo konec božjih poskušenj? Tam gori mogočno stopa sam gospod Tedi z velikim dežnikom nad seboj in ne pogleda niti na levo niti na desno!

Ujcu se ustavi kri po žilah. Če zavpije, se malček takoj prestraši in pade. In če se ne ulovi v žlebu, zdrkne v to strašno globočino. Zato je pritisnil roko na srce, da bi ga malo umiril in je rekel s svojim najmilejšim in komaj slišnim glasom:

»Tediček, dete moje, kaj delaš gori?«

»Jaš nišem Tediček. Ješ šem mama!« je pojasnil grozni sprehalalec in je mogočno stopal naprej.

»Pa kaj delaš gori, ljuba mama?« se je s pritajenim srdom laskal trepetajoči gledalec.

»Špehajem še. Mama še vedno špehaja, kadaj je deš. In dežnik ma, pa še spehaja!«

»Po strehi?«

»Oha, mama ne moje na štjeho!« se je zaničljivo zakrohotala strašna mama ujčevi neumnosti.

»Kod si pa ti prišel gor?« je izpraševal ujec vedno z ono vljudnostjo, ki se spodobi proti više stoječim osebnostim.

»Škoži dimnik!« je pojasnila osebnost in je pokazala.

»No, zdaj si se dovolj izprehodil. Pojdi lepo zopet skozi dimnik in pridi dol, da mi pokažeš dežnik. O, kako je krasen!« se je laskal ujec.

In kakor tista vrana, ki je iz nečimernosti izpustila kos sira iz kljuna, se je gospa mama tam gori pustila premotiti in se je počasi obrnila proti dimniku.

Zdaj je bil ujec v treh skokih na hodniku, je pograbil žeblje in kladivo in je tekel v podstrešje. Gospa »mama« je bila ravno stopila s strehe. Ker pa ni znala dežnika zapreti, ga je vlekla za palico toliko časa za seboj, dokler se ni ubogi dežnik vdal in — obrnil, da so gledale vse jeklene šibice navzgor.

»Oha, oha, žej pa tako!« je menil Tedi — zdaj je bila mama namreč zopet Tedi — je postavil dežnik na tla, ga prijel na nasprotnem koncu in je pokazal ujcu — novo iznajdbo.

Gospod Haro ni na to ničesar odgovoril. Zabil je vratca na streho in je potem rekel:

»Če ne bo kmalu bolje, vaju oba skupaj zabijem v kak velik zaboj, ali pa kupim dve krsti. Potem bo morda mir! Zakaj, cele hiše vendar ne morem zadelat z deskami!«

»Tic Hajo, žabij naju v šoma!« je predlagal Tedi, ki se mu ujčeva misel ni zdela napačna.

»Ti in tvoj vraži som! Marš dol!« je zakričal ujec.

»Ješ mene ne vem, kaj dejaš mecen otjok!« je modroval sam zase Tedi, ko sta stopala po stopnicah.

»Kaj naj dela majhen otrok?« je rekel ujec, ki je bil ujel to krivično pritožbo. »Velike naj poslušša in uboga in naj ne počenja vsega hudimana na svojo pest, da ni niti trenutek miru pred njim! Tako, zdaj si menda razumel, kaj naj dela majhen otrok?«

Tedi je na te ujčeve besede dvignil svojo malo ročico, je napravil pest in jo je gledal. In s tem je ujcu najbolje povedal, kako je razumel, kaj se pravi delati »na latsno pest«.

XV. poglavje.

PESNIK IN NJEGOV DEKLAMATOR.

Drugi dan je deževalo in šele opoldne se je začelo vedriti; gospod Haro je bil ves iz sebe od veselja, da se morda le še popelje z gospodično Silvijo na izprehod. To pa je bil le trdno sklenil, da svojih mučiteljev ne vzame seboj. »Vsaj malo se zopet oddahnem!« je zmrmljal.

In kakor bi hotel vremenu pri njegovem vedrenju pomagati, je odšel takoj po kosilu na vrt in se je izprehajal gor in dol. Ko je naenkrat še milo solnce posvetilo skozi bežeče oblake, se ga je lotila taka radost, da bi bil skakal kakor otrok.

In že je hotel iti poklicat nečaka, da bi bili še ti dve uri skupaj, predno se odpelje k gospodični, ko ga je nekaj prijelo, da bi napravil prej malo pesemco nanjo. Nikdar mu še ni prišlo kaj takega v glavo, zdaj se kar ni mogel več premagovati in verzi z rimami vred so se mu sami ponujali. V kratkem času je zložil stvar:

»Prekrasna ko roža vseh cvetk je kraljica,
ki pesniki narodov vseh jo slavé;
in kakor vijolic ponižna glavica,
ko lilija bela prečisto cveté,
vsa sveža ko zjutraj na polju rosica,
ki svetla na bilki zeleni visi,
duhteča ko ljubka pomladna cvetica,
le tisokrat lepša si Silvija ti! ...«

Poiskal je po žepu svinčnik, da bi takoj zapisal. No, dal ga je bil poprej Bobu, ki mu ga seveda ni vrnil; da bi šel zdaj ponj, se pa ni upal, ker se je bal, da se mu obesita nečaka. Zakaj zdaj, ko je začel tako lepo pesnikovati, ju ni maram, — Bog ve, ali se mu posreči še katera.

»No, si jo bom pa tako zapomnil, — na pamet se jo bom naučil!« si je rekel in jo je začel takoj neprestano ponavljati.

In vedno lepša se mu je zdela. Da, bilo mu je že skoro žal, na nima nikogar, ki bi mu jo deklamiral.

Še enkrat, da ne pozabi! Zopet koraka gor in dol po vrtu in ponavlja in ponavlja.

Naenkrat stoji za malim grmom, napol skrit, Tedi pred njim.

»Oha, kako kjašno!« pravi.

Zdaj je bila vrana s sirom gospod Haro, laskajoča se lisica pa Tedi. Ujec je namreč malo zardel in je potem prijazno vprašal:

»Ali si že dolgo tu?«

»O, ze dojgo! Pa šem mojcal, ke je bilo tako kjašno. Tic Hajo, povej se enkrat!«

Gospod Haro se je malo obotavljal, a nato ga je le premagala ničurnost, da se je vdal. »Otrok itak ničesar ne razume in ne ve, kaj to pomeni!« si je rekel; in je ponovil še enkrat, in še enkrat in še pet-

krat, dokler se ni vendar naveličal, ko je menil, da mora imeti zdaj tudi njegov oboževatelj dovolj.

Vzel je potem Tediya s seboj v vaško prodajalnico, kjer je mali poslušalec naenkrat zahteval nagrado v bombonih za svojo veliko potrpežljivost. Rekel je sicer samo, da bi rad bombone »ke ga žejodeč boli«, toda ujec je dobro razumel, da misli, Bog ve, kako jih je zaslužil.

V tej prodajalnici je zagledal gospod Haro tudi prekrasno šolsko torbo iz najboljšega usnja in preoblečeno s skoro dragoceno kožuho-vino. Dolga, mehka dlaka se je čutila pod prsti kakor svila in baržun. Vprašal je kramarja, kako da ima tu, v tako majhnem kraju, tako imenitnost; in mali trgovec je pojasnil, da jo je lani posebej naročil za bogatega sosednjega grajščaka, ki je pa potem moral naenkrat odpotovati. Tako mu je ostala. Gospod Haro se je spomnil, da bo Bob drugo leto itak hodil v šolo, in je bil vesel, da mu bo uprav on mogel pokloniti prvo šolsko potrebščino za spomin; in sicer tako, da bo za vedno. Zakaj tudi cena je bila po tem.

Seveda je bil Bob silno vesel in je takoj pričel igrati svojo vlogo malega abecedarja. Ker se je igre udeležil tudi Tedi kot učitelj, se je mogel ujec precej pomirjen ob treh odpeljati po gospodično Silvijo.

Tudi danes je ostala mama gospodične Silvije doma, in mlada zaročenca sta se odpeljala sama na izprehod. Tisto popoldne sta se tudi domenila, da morata še danes stari gospe povedati, kaj se je spletlo med njima. Gospodična ni seveda niti dvomila, da bo njena mati z ženitvijo zelo zadovoljna; samo tega se je bala, da se ji bo zdelo, kakor da se je to veliko preveč hitro izvršilo. »Ni dvoma, da bo zahtevala moja mama, naj ostane stvar vsaj kak teden še stroga tajnost med nami!« je menila gospodična Silvija.

Kakor je pač naravno, je obema srce močno bilo, ko sta se približala gospodičini hiši. Tu pa sta kar obstala. Pred uto sta namreč zagledala staro gospo in pri njej v živahnem pogovoru častivredna mladeniča Boba in Tediya, a tako razcapana in umazana, kakor še nista bil nikdar poprej.

Že so ju ugledali tudi oni in Tedi je že od daleč zakričal:

»Ves, tic, popeljeva še š tabo našaj, žato šva pišla.«

Ne ujec, ne gospodična nista odgovorila. Ona je vsa bleda stopila k mami, ji poljubila roko in ji je nekaj tiho povedala, potem je naglo odšla. Gospod Haro pa je počakal, da je gospa sama prišla proti njemu.

»Vi želite z menoj govoriti?« je rekla prijazno, a zelo umerjeno. »Zdi se mi, da tudi že vem o čem. Ta mali gospodič mi je namreč vso stvar jako natančno razložil.«

Pokazala je Boba, in komaj viden nasmeh ji je hušknil čez ljubeznivo lice.

Gospod Haro se je stresel. Gori na oknu se je začul prestrašen vzklik, — gospodična Silvija je prisluškovala.

Gospod Haro pa se je opogumil in je začel: »Prestoštovana gospa, —ako hočete s tem reči, da sem se predrznil... predrznil... takorekoč zaprositi, da bi se smel nekaj imenovati Vašega sina... ako...«

»Kaj pomaga, — take stvari se skuhamo vedno za našim hrbtom, pa naj uboge mame še tako pazimo!« je vzdihnila stara gospa. »Na vsak način bi mi bilo ljubo, da se je Silvija posvetovala prej z menoj, in da bi ne bilo videti vse tako prenačljeno. Toda, kakor moram priznati, da bi tudi jaz sama ne mogla hčerki boljšega svetovati, kar se namreč izbire same tiče...«

Bob in Tedi bi se bila morala skoro na glas zasmejati, kako je zdaj ujec planil tja in poljubljal stari gospe roko, da ga je morala rahlo nazaj potisniti. In kako je priletela potem šele gospodična in mamu objemala in poljubljala in se smejala in jokala in smejala. So pač čudni časih tudi veliki ljudje!...

In zdaj je stara gospa še nekaj dolgo razkladala, kako mora stvar že za tedne in tedne ostati tajna in kako je treba paziti, da ne pride na dan... po poslih, po otrocih... Pokazala je Boba in se je nasmehnila.

Bob je stvar nekako užalila, sam ni vedel zakaj, in odšel je tudi on rajši za Tedijem, ki je bil našel tovarišijo v gruči gospa in gospodičen na počitnicah, katere so ju poznale že od zadnjic.

»Ravno zdaj mora biti zelo veselo, ko se tako smejejo!« si je mislil Bob in je stekel urno tja.

Da, tam je bilo zelo veselo. To so opazili tudi gospod Haro, gospodična Silvija in gospa mama.

»Kaj neki zopet žlobudra ta neumni Tedi?« je rekel ujec.

Utihnili so in poslušali.

Ni bilo dvoma: Tedi je nekaj deklamiral.

»Še enkrat, še enkrat! Ponovi!« so upile dame in se kar zvijale od smeha.

Ujca je obšla grozna slutnja, in nehote je stopal počasi bliže. Za njim gospa in gospodična.

»O, usmiljeni Bog, zdaj se je čulo že popolnoma razločno:

»Pjekjašna ko joža na polju kjajica,
ponizna ko jijija zjutjaj josica,
ko jolica zjutjaj pomladna četica,
še jepša si Šivija ti!«

Gospod Haro se je moral prijeti za grm, da ni padel. Gospa in gospodična pa najbrže še nista vedeli, kaj to pomeni.

»Pa kdo te je naučil to prekrasno pesemco, Tedi?« je vprašala ena izmed dam.

»Šam naučil. Davi tic Hajo pjavil na vjtu, pa ješ šam naučil!« se je bahal strašni deklamator.

Dame so se spogledale.

»O, o, vse izgubljeno, vse izgubljeno! Zdaj ne pomaga nobeno skrivanje več!« je vzdihnila gospa mama. Gospodična Silvija je bila rdeča kakor prekrasna roža, vseh cvetk kraljica, gospod Haro pa zdaj bel kakor lilija, zdaj vojiličast, kakor ponižni ta cvet...

Dame pa so komaj skrivale svojo veselost, in so se druga za drugo razšle.

»Ropar, razbojnik, ubijalec!« je sikal gospod Haro, ko je prišel do Tedija.

»O, pa je ješ pjekjašna pešem!« je vztrajal trdovratni oboževatelj svojega pesniškega ujca.

»Zdaj seveda ne pomaga nič več skrivati. Da, celo čim prej je treba zaroko proglasiti!« je zopet vzdihnila gospa mama.

Tu je gospod Haro pogledal gospodično, jo je objel in jo je poljubil vpričo mame.

»Evo, je že razglašeno!« se je zasmel. »Dame gledajo gotovo izza vseh voglov, in zdaj ni pomoči več!«

»Naj se zgodi božja volja!« je vdano vzdihnila gospa. (Dalje.)

Škrat.

*Škrat možic je v lesu,
naj je leto, zima;
čepico rdečo,
brado dolgo ima.*

*Radost, ptička zlata,
poje mu vrh veje,
gladi on si brado
in se ptički smeje.*

*Kočo naskočile
rože so plezalke,
pajki. dolgonožci
tam pleto gugalke.*

*Če debeloglavka
muha jih potrese —
skoči pajek nanjo
v grad na pir jo nese.*

*Veseljak skoz veje
solnčni žarek šine,
izpod vejic rdeče
vabijo maline...*

*Nad vrhovi lesa
plava solnčna zarja,
orel, car višave
ž njo se pogovarja.*

*Gleda škrat, možiček
gleda, nasmeji se
roko v roko počī
skoči, nasmeji se . . .*

Fran Žgur.

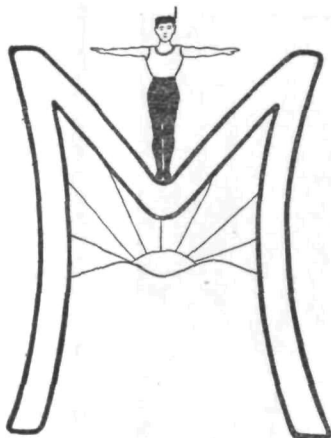

Veliki admiral Anton Haus

umrl dne 8. februarja 1917

DR. P. PESTOTNIK:

V gostih pri starčku Mrazu.

aša sladko spi v mehki postelji in vidi čudne sanje: vsa narava spi, sama blodi po gozdu, opazuje — pred njo sedi starček, siv, popolnoma siv, Mraz Ivanovič. Sedi na ledeni klopici in použiva snežene kroglice. Z glavo maje sem in tja — z las se mu siplje ivje — iz ust se mu vali gosta para.

— »A!« pravi starček. — »Zdravstvuj, ljubo deklé, zahvaljujem se ti, da si prišla v goste, pomoreš mi, — meni starčku, da se malo oddahnem. Pojdi sem, pripravi mi postelj in potem mi tudi lepo zrahljaj pernico.«

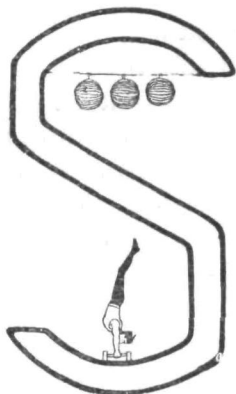
Mraz Ivanovič jo privede k sebi v hišo in ji veli pripraviti postelj. Mrazova hiša je vsa iz leda narejena: vrata, okna, tla — vse je iz leda in po stenah polno sneženih zvezdic. Pri Mrazu Ivanoviču leži na postelji s pernico obenem svež mehak sneg. Maša prične rahljati sneg, da si starček bolj odpočije na mehkem. Ali njej, revici, pri delu roki okoreta in prsti zarudijo. »Nič ne de!« pravi Mraz Ivanovič. — »To je zdravo. Pa še poglej, kako posebnost imam.« Zdajci dvigne svojo sneženo odejo s pernico, in Maša vidi, da raste pod pernico zelena travica. Maša se razžalosti travce. »Zakaj zapiraš zeleno travco pod sneženo pernico, zakaj je ne izpustiš v božji svet,« ga vpraša. »Ne izpustim je zato, ker še ni čas za to. Travica je sedaj prešibka. Če ji dovolim v višino, jo zgrabi zima in bi poleti ne mogla dozoreti. Glej, zato sem pokrtil mlado zelenje s svojo sneženo pernico. Kmalu pride pomlad, moja snežena odeja se raztaja, travica zagleda božji svet, potem se lepo oklasi in se razvije v krasno žito. Ne pravi se zaman: mnogo snega — mnogo kruha.« — »No, pa mi povej, Mraz Ivanovič, zakaj hodiš pozimi po mestnih ulicah in trkaš na okenca?« »Zato trkam na okna po mestih in vaseh, da ljudje ne pozabijo pripraviti peči in pravi čas zakuriti. Vrh tega trkam na okna, da se ljudje zavedajo, da živi poleg njih, ki lahko sedijo v gorko zakurjenih hišah ali se lahko oblačijo v tople plašče, nižje ljudstvo, reveži, ki pozimi prezebajo in jim je treba pomagati.«

Tu pogladi Mraz Ivanovič Mašo po glavici in leže k počitku. Med tem Maša vse pospravi po hiši, gre v kuhinjo, pripravi obed, popravi starčku obleko in zašije perilo. Starček se zbudi in je z vsem prav zadovoljen. »Zahvaljujem se ti,« ji reče, »si razuno dekle. Postregla si meni starčku, tudi jaz se tebi oddolžim. Tu imaš iglico z dragim kamenom, da si zapenjaš z njo svojo šerpo.« Maša starčka lepo zahvali... se prebudi.

(Iz ruščine.)

DR. P. PESTOTNIK:

Prokletstvo starke Zime.

tarka zima se razsrđi in hoče spraviti s sveta vse, kar diha in živi. Najpreje se spravi na ptice: dražile so jo s svojim kričanjem in žvižganjem!

Zima prične puhati hladen veter, iztrga listje raz drevja ter potrese ž njim ceste in stezice. Ptičke se zbirajo v tropah, zborujejo in se posvetujejo. Snidejo se in lete za sinja morja v tople pokrajine. Samo vrabec ostane doma in še ta se zarije pod streho.

Potem se zima spravi nad živali. S snegom pokrije polja, debelo zamete pašnik in gozd, pošlje mraz za mrazom. Živali se ne prestrašijo: nekatere imajo tople kožuhe, nekatere se poskrijejo v globoke luknje; veverica dolbe oreške v duplini, medved sesa svojo taco v brlogu, zajček si skakajoč ogreva ohlajeno kri, konjički pa, kravice in ovčice mulijo pripravljeno sladko seno v toplih hlevih in pijejo topli napoj.

Še huje besni zima na ribe: pošlje mraz za mrazom. Cel svet prezeba, mrzel veter ledeno brije, kot s kladivom gromko bije: brez oporašč, klinov in zagozd gradi mraz mostove čez jezera in reke. Jezera in reke zmrzujejo, pa smo zvrha; vse ribe utečejo zvrha v globino, globoko pod ledom jim je še bolj gorko.

»No, le počakaj, — si misli zima — pokažem ljudem« — in pošlje mraz za mrazom, drug za drugim, vedno hujši. Trdovratni mraz prepreže stekla v oknih z ledenimi cvetkami, oglašča se celo skozi debele zidane stene, trka na vrata. Ljudje pa si zakurijo v pečicah, posedajo v prijetno topli sobi po klopeh okrog peči, pripovedujejo si mične povesti — in se posmehujejo zimi. Zimi na posmeh se gibljejo po cestah težko obloženi vozovi, konjički živahno stopajo, veselo rezgetajo; vozniki z nogami topotajo, z rokami v rokavicah se manejo in ogrevajo prezeble ude, pri tem pa hvalijo dobrodošli mraz.

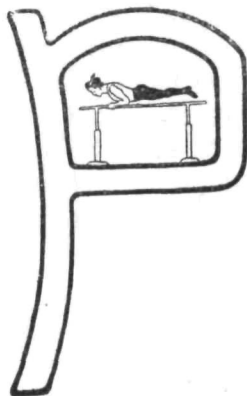
V dno duše pa zimo užali, ki vidi starka, da se ji celo mala deca zoperstavlja, odreka pokorščino, niti ta se je ne boji: Po sveži snežini otroci valijo mehke sneg, kepajo se in razposajeno valjajo ob zasneženih stezicah, igrajo se v belem snežku, iz njega delajo snežake, gradijo gore, polivajo jih z vodo, da še celo vabijo mraz: »Le pridi sem, razveseljuj nas!«

Jeze vščipne zima dečka za uho, drugega za nos. Dečko pa seže po sneg, se obriblje — njegovo lice zažari kot ogenj. (Iz ruščine.)

DR. J. Š.

Engelbert Gangl.

etindvajsetletnica v vzvišeni službi za narodovo prosveto vzbujajo čustva odkrite hvaležnosti v srcu vseh, ki so deležni uspehov tega vzvišenega dela. In Engelbert Gangl se pri tej priliki lahko z radostjo ozira na bogato žetev svojega truda, posvečenega predvsem slovenski mladini in našemu leposlovju.

Prvim Ganglovim pesnitvam je kumoval Jos. Cimperman, »bogati siromak«, ki nam je vzgajal pesniške talente izza polpretekle dobe. Hvaležni učenec je postavil svojemu blagemu učitelju v književni črtici »Pozabljen pesnik«*) dostojen spomenik.

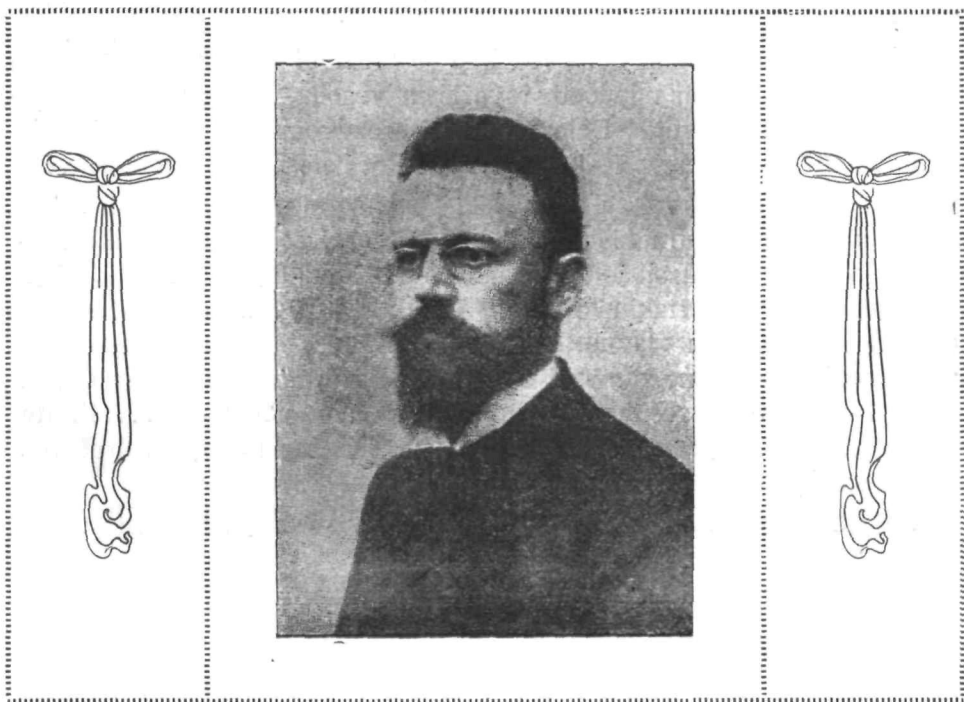
Leta 1891. je v novemberski številki Ljubljanskega Zvona stopil Gangl, tedaj četrtoletnik ljubljanskega učiteljišča, prvič pred slovensko publiko. V naslednjih letih so se množili pesniški prispevki »Ratislava«, obzorje se mu širi, oblika postaja dovršenejša. Elegantno zbirko »Iz luči in teme« (1897) je kritika simpatično pozdravila. F. S. Finžgar jo je v »Dom in svetu« priporočil »z lahkim srcem slovenskemu občinstvu«, pesniku pa je zaklical: »Vztrajno naprej!« Poleg »Zvona« je pridno zalagal tudi »Dom in svet«, dokler mu je bil urednik dr. Fr. Lampè. V njem je pod zaglavjem »Na Gorenjskem« združil 23 lirskih pesmi (1896), iz katerih žari ljubezen do prirode. Tem so sledile »Arabeske«, 22 pesmi različnih motivov (1897, 1898), črtica »Moj prijatelj« in življenjepis slov. glasbenika Ant. Nedvèda (1898). Njegove pesmi je tudi rada objavljala bivša »Slovenka«. — Kar mu je naklonila Muza v zrelejši, moški dobi, to se zrcali iz njegove obsežne zbirke »Moje obzorje« (1914); njega žarišče tvorijo globoko zasnovane, obširne sonate. »Zvonov« kritik A. Debeljak pravi: »Kot posrečene smatram vse one pesnitve, kjer poet opeva trud in trpljenje delavskih slojev. Z neobuzdano silo bruhajo te rezke družabne obtožnice: brez medlih in plehkkih podob so ti izlivi bujne in burne domišljije izmed takih, ki so zmožni dovtetnega čitalca obsesti, zalezovati, preganjati...« (Lj. Zvon, 1914, 384).

Prezreti ne smemo Ganglovih zaslug za našo gledališko književnost. V dobah 1898—1900 je pisal za »Slovenski Narod« poročila o slovenskih gledaliških prestavah ter o koncertih »Glasbene Matice«. V tistih letih je tudi priobčil več člankov o slov. gledališču v »Eдинosti«. Dramatičnemu društvu je poslovenil več dram, med njimi Egmonta, in oper (Prenočišče v Granadi, Afričanka, Puščavnikov zvonček). Dne 14. in 15. novembra 1896 so pri koncertu »Glasbene Matice« predstavljali njegove »Materine sanje«, dramatsko sliko v enajstih prizorih, ki jo je napisal za družbo sv. Cirila in Metoda. V arhivu Dramatičnega društva

*) Sedmo izvestje mestne višje realke v Idriji, 1908, str. 30—45.

leži zakopana Ganglova dramatizacija »Krsta pri Savici«, ki so jo uprizorili na ljubljanskem odru ob stoletnici Prešernovega rojstva. Dramatski cikel »Dolina solz« je s trodejanjo »Kakto Poljakovo« in s »Sinom« vred preveden na češčino in hrvaščino ter čaka uprizoritve v Pragi in Zagrebu. Pri nas so »Sina« že nešteto igrali, s »Sadom grela« pa so se upali nastopiti doslej le še ameriški Slovenci v Čikagi.

Z Ganglovim imenom je najtesneje združena naša mladinska književnost v zadnjih dveh desetletjih. Leta 1896 je poklonil slovenski mladini »Pisanice«, bil je urednik (1901—1906) zopet oživljene Gabrščkove »Knjižnice za mladino«, dokler ni prenehala z 31. zvezkom. Nato je ustanovil mladinsko knjižnico, ki jo izdaja »Društvo za zgradbo »Uči-

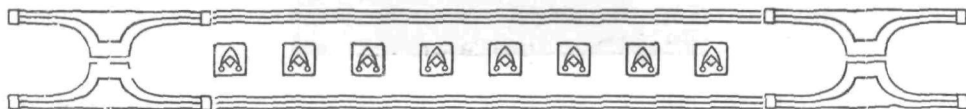
teljskega konvikta« ter je v njej izdal tri zvezke svojih zbranih spisov za mladino; pred kratkim je izročil temu društvu v rokopisu gradiva za tri nove zvezke. — Na prošnjo Društva slovenskih književnikov in časnikarjev je napisal ob odkritju Prešernovega spomenika v Ljubljani knjižico »Slava Prešernu!« (1905), ki je doživela v enem letu dve izdaji. V njej je razgrnil naši mladini in širšemu občinstvu sliko življenja in delovanja pesnika Prešerna, ki je primerna razumevanju zlasti mladih bralcev in ki jim naj ustvari »podlago nadaljnemu proučevanju slovenske književne zgodovine«. — Izbral in uredil je pesmi Drag. Jesenka-T. Doksova (1904). Leta 1900 je začela izdajati »Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev« Zvonček, mladinski list s podobami,

ki ga ureja Gangl že 17 let! Spretnejšemu uredniku bi bila težko izročena njegova usoda. Kdor pozna slične mladinske revije tujih, bogatejših narodov, ta ve ceniti in spoštovati naš Zvonček. V zgodovini naše mladinske književnosti mu ostane zagotovljeno častno mesto. — Za ljudske šole je sestavil »Drugo berilo« in »Tretje berilo s slovnico«, ki sta že 16 let v rabi po vsem slovenskem ozemlju. Mnogo Ganglovih člankov vzorne vsebine je tudi v »Vestniku Idrijske sokolske župe«, v »Sokol-skem vestniku« in v »Slovenskem Sokolu«; njegove članke strokovne vsebine je prinašal tudi »Popotnik«.

Gangl si je znal priboriti ugledno mesto med slovenskimi pripovedniki. Razen krajših spisov leposlovnega značaja je napisal za Mohorjevo družbo dve obsežni povesti: »Veliki trgovec« in »Trije rodovi«. Med Belokranjce, svoje rojake, mu rada duša pohiti; posebno draga mu je »Metlika stara s tihimi domovi«, kjer je preživel svoja mlada leta. In tem svojim prijateljem mladosti, tovarišem veselja, bratom dela in naporov« je posvetil svoje »Bele rojake«, brezdvomno svoje najboljše leposlovno delo, ki izide v češkem prevodu kot listek v »Češkem Slově«.

Leta 1903. je prevzel za gosp. Jak. Darnikom prenovljenemu »Učiteljskemu Tovarišu« uredništvo, ki ga vrši torej že 14 let. Koliko zlatoga časa in duševnih sil je zakopanih v teh letnikih, sluti le oni, ki je imel kedaj opraviti s takimi malo hvaležnimi posli... Kot odličen govornik je na številnih glavnih skupščinah »Zaveze« ter kot poslanec v deželnem zboru odločno zastopal koristi svojega stanu, ščitil njega ugled, se boril za ugodno rešitev gmotnega vprašanja učiteljstva... Za te njegove zasluge ga je imenovalo »Slovensko deželno učiteljsko društvo« za svojega častnega člana.

Naj ga spremlja ista »volja neubita« tudi v srečnejši bodočnosti!

Lisička je na dvoru bila...

Lisička v vasi bila
na dvoru noč je vso —
ah, jarčico — kokoško
je nesla na goró.

In daví smo jokali
na dvoru vsi na glas;
le Jurčku, temu Jurčku
smejál se je obraz.

Saj misli Jurček: V šumi
lisička dom ima,
zlat domek v gori, kamor
nihče stezá ne zna.

Na vrtu se jih pase
kokošk sto — kokodajc!
In vsaka v grad prinese
deset lisički jajc.

Za mizo do večera
lisička tam sedi
na stolcu mehkiem — čopič
zlat v krempljčkih drži.

In lepo barva pirhe,
da se žaré, iskré,
in v košek jih poklada,
pogrne s svilo vse.

In s koški si obloži
vozičkov težkih pet.
in v vojke se upreže —
pa hajdi v širni svet!

Pred hišo našo v noči
prav tiho postojí,
na okence potrka,
pa Jurčka le zbudi.

„Hej, Jurček! Pripeljala
sem pirhov ti tisoč,
da dušica vesela
bo na Veliko noč. . .“

To Jurček bode gledal,
to bode se smejal!
Kam del bi vse te pirhe,
še sam ne bode znal. . .

Tako si misli Jurček
in smeje se sladkó,
ker je kokoško vzela
lisička na goró.

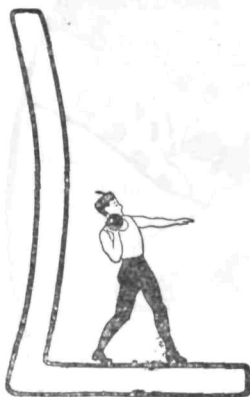
A mi za jarčico se
vsi jočemo na glas;
saj vemo, da zdaj pirhov
ne bode več za nas. . .

Jos. Vandot.

S. N.:

Tristoletnica krompirja.

etos poteče 300 let, kar se je pojavil krompir prvič na pariški dvorni pojedini kakor nekaj posebnega. Krompir, brez ugovora najvažnejše živilo in v pre mnogih družinah glavni del hrane, znači za ljudstvo nenavadno dobroto, a vkljub temu je krompir prebil orjaške boje, preden je postal splošna ljudska hrana. Bili so predsodki vede in babje vere, ki so stavili krompirju zapreke in ovire, in te predsodke je premogokrat podpirala nevednost, ki je namesto gomoljevih izrastkov uporabljala zeleni krompirjev plod, z bok česar so seveda nastale neprijetne želodčne težave. Krompir, prinesen iz Amerike leta

1588., so sadili in negovali še v 16. stoletju po vrteh kakor posebnost in izrednost. Pisatelja Zarote in Cardan ga v prvi polovici 16. stoletja prvič omenjata, ko označujeta deželi Peru in Granado kakor domovino krompirja in pripovedujeta o njem, da je izdatna hrana tamošnjega prebivalstva.

Leta 1616. se je pojavil prvič kakor nekaj posebnega na kraljevski pariški pojedini, in odsihmal se je jelo evropsko prebivalstvo bolj zanimati zanj.

Pri Nemcih si je pridobil velike zasluge za negovanje krompirja Friderik Veliki, ki je dal mnogo krajev nasaditi s krompirjem, a je bil primoran z oboroženo silo krompirjevo polje sražiti proti množicam, ki so bile načuvane s predsodki in vražami zoper vsako novotarijo.

V avstrijske dežele je prišel krompir v tridesetletni vojni.

Glavne zasluge za razširjenje krompirja ima pri Čehih frančiškanski red v Pragi, ki je prvi začel saditi krompir na samostanskem vrtu in je naučil širše prebivalstvo pridelovanje krompirja.

K popolnemu in splošnemu pridelovanju krompirja pa je prišlo šele v letih 1771. in 1772., ko je velika beda in slaba letina prisilila ljudi, da so segli po novem živilu ter odložili vse predsodke proti tej prekornosti poljski rastlini. Danes bi zaslužil tisti, ki je prinesel prvi krompir v Evropo, najlepši spomenik. Kaj bi bilo ljudstvo brez krompirja?

Zimska noč.

FR. ROJEC:

Na razpotju.

Enodejanka s petjem. (Osebe deloma v simboliških podobah.)

Osebe: Janko. Njegov očim. Nadloga, Milosrčnost, Dobra misel, vile.

Romarica, kramarica, gospod, gospa.

Za vasjo. V ozadju se dviguje polagoma od desne nizko porobje hriba. Na porobju sredi drevo, pod njim klopica, na levi gozdič. V ospredju na desni in levi drevje in grmovje. Iz ospredja drži pod porobjem vaška pot od leve navzgor proti desni, kjer zavije za porobjem v ozadje. Zgoraj na desni se odcepi od vaške poti steza in pelje po vrhu porobja do drevesa in dalje v gozdič. Na zadnji steni vas s cerkvijo, izza vasi se dvigajo hribi. Jutro. Prvi rumeni solnčni žarki svetijo od leve skozi drevje in grmovje. Ptiči veselo pojo na desni in levi.

Prvi prizor.

Nadloga, Milosrčnost, Dobra misel.

(Vse tri so enako oblečene v dolge bele halje. Prva je prepasana s črnim trakom, v roki ima črno knjigo; druga je prepasana z rdečim trakom, ima zlato knjigo; a tretja je prepasana z modrim trakom in ima zeleno knjigo. Prva pride po poti izza ozadja in se ustavi sredi odra, druga stopi k njej izza grmovja od desne in tretja se njima pridruži od leve.)

N a d l o g a : Jaz sem Nadloga ter najzvestejša spremljevalka in najpožrtvovalnejša pomočnica velike in mogočne boginje Nesreče. Od vzhoda do zahoda, podnevi in ponoči mučim in tlačim ubogi človeški rod na najrazličnejše načine. Premnoge svoje žrtve peham v prerane grobove ali pa jih puščam kar nepokopane in gnijoče vrh zemlje, v temnih breznihih in nedostopnih morskimi globinah, v hrano krokarjem, morskim somom in razni golazni ter v stud in grozo srečnim ljudem.

Milosrčnost: Jaz sem Milosrčnost in najboljša pospeševalka sredstev na potih k presvetli božanski kraljici Sreči. V srcih imovitih ljudi zbudam blago čutstvo in usmiljenje do trpečih bratov in sester. Z njih pomočjo rešim mnogo sirot iz rok Nadloge in drugih njenih zlobnih sester ter jih potem popeljem po trdih in trnjevih stezah v mehko in cve-toče naročje Sreče. Pri tem pa se vselej oziram samo na one vredne trpine, ki mi jih priporoči v rešitev naša prevzvišena mučeniška kraljica Pravica, a nikdar ne poslušam hinavskih in prilizljivih glasov njene ošabne nasprotnice Krivice.

Dobra misel: Imenujem se dobra misel. Tudi jaz sem zvesta služabnica Sreče. Z modrimi sveti odvrčam ljudi od hudega in nape-ljujem k dobremu; brez števila jih je, ki sem jih že privedla na pota k Sreči.

Nadloga: Torej ve obe delata za Srečo.

Milosrčnost, Dobra misel: Da!

Nadloga: Torej sta obe moji nasprotnici. Dve proti eni. To mi daje prednost in opravičenje, da jaz prva tu začnem svoj posel.

Milosrčnost: Ali zakaj si ti, temna sestra, če smem vprašati, pravzaprav prišla semkaj in zakaj si se ustavila tukaj?

Nadloga: Tam v vasi biva ubožen dvanajstletni Janko, ki je bil do zdaj vedno pod mojim nadzorstvom. Do današnjega dneva se je do-polnilo nad njim vse, kar mu je pri rojstvu namenila Nesreča.

Milosrčnost: Kakšne darove mu je prisodila?

Nadloga: Kmalu po rojstvu mu je umrl bolehní oče. Mati se je omožila drugič in dobila za moža mladega pijanca, ki je Janka sovražil, ločil povsod od svojih otrok ter mučil na vse mogoče načine, da bi ga spravil s sveta. Ker pa je ostal deček vkljub njegovemu preganjanju zdrav, ga hoče danes pognati od doma po svetu. A da bo odhod ma-lega siromaka toliko bridkejši, sem položila njegovo mater pred nekaj dnevi na bolniško posteljo.

Milosrčnost: Tudi jaz dobro poznam mladega mučenca in mnogo sem se zaman trudila, da bi mu po dobrih ljudeh olajšala bedno življenje. Vaščani niso hoteli dozdej ničesar slišati o njegovem trpljenju. Prvič so vsi zamerili materi, ker se je dala premotiti od mladega pi-janca ter mu je še bajto izročila v last; drugič pa se boje in ogibljejo tega sirovega in prepirljivega človeka ter vsega, kar spada k njegovi bajti. Tako mora sirotek Janko po nedolžnem trpeti grenko preziranje samo zaradi hudobnega očima.

Dobra misel: Jaz pa se lahko pohvalim, da sem storila dosti dobrega za ubožčka. Zbudila sem v srcu njegove matere kes, ker mu je poklicala malopridnega gospodarja na dom. Zasmilil se ji je nedolžni otrok. S pravo materinsko ljubeznijo ga je po vseh svojih močeh bra-nila in zakrivala pred preganjanjem svojega neusmiljenega drugega mo-

ža; vrhu tega ga je pa tudi vedno lepo učila, vestno pošljala ga v cerkev in šolo ter skrbela, da ji tega ni prepogostoma preprečil novi gospodar.

Nadloga: To je bilo moje delo. Dobro vem, da more dečku lepa vzgoja, ki si jo pridobi po naukih v cerkvi in šoli, v življenju največ koristiti in ga enkrat zavesti z moje poti na pot k Sreči. Zato sem nahujskala očima proti Janku. Ob vsaki ugodni priliki ga je zapodil po kakem drugem opravku, ko je hotel iti v cerkev ali v šolo. Večkrat je pela tudi šiba, ker je bilo mlademu lenuhu ljubše posedati v cerkvi in šoli, kakor pa opravljati doma za življenje potrebne posle.

Milosrčnost: Zares blaga in vzvišena je tvoja naloga, da hočeš siromašnim otrokom celo na sirov način zabraniti dostop do lepe krščanske vzgoje!

Nadloga: Sestra, ne morem drugače delati. Kakršna gospodinja, taka služabnica. Ako moja zapovednica želi ljudem le slabo in hudo, želeli jim in delovati za njih zlo moram tudi jaz, ako hočem ostati dekla — Nesreče.

Dobra misel: A ti vendar nisi dosegla zaželenega uspeha pri siromašnem Janku. Vkljub tvojemu podlemu prizadevanju je on postal kaj dober, priden in pobožen deček.

Nadloga: Priznavam, da je to resnično. Ali danes je za njegovo bodočnost odločilen dan. Nastopiti mora pot v življenje. (Pokaže pred se.) Tu doli drži pot iz vasi na široko belo cesto. Tu bo njegovo razpotje. Na eno stran drži zanj cesta k Nesreči, na drugo stran k Sreči. Do semkaj ga zdaj prižene njegov oči in tukaj ga prepusti njegovi usodi. Vsak čas morata biti tukaj. Deček se bo moral odločiti sam, ali krene na desno ali na levo. Jaz sem prišla semkaj, da ga pregovorim in speljem na svojo stran, to je na pot v življenje pod mojim daljnim nadzorstvom.

Milosrčnost: Tudi jaz sem prišla semkaj s tem namenom.

Dobra misel: Jaz tudi.

Nadloga: Torej tukaj zdaj še enkrat in morda zadnjič poizkusimo med seboj svojo moč in spretnost, katera izmed nas bo zmagala in ubožnega Janka spremljala v življenje.

Milosrčnost: Da! Kakšno bodočnost mu je namenila tu na razpotju tvoja boginja Nesreča?

Nadloga (odpre svojo knjigo in bere): Po svoji poti od razpotja pride kmalu v siromašno podgorsko vas. Vajen trpljenja in potrpljenja, se ustavi tam v prvi službi, ki se mu ponudi. V potu svojega obraza in z velikim zatajevanjem vseh višjih želj služi kruh sebi in gospodarju. Dela in dela, jaz pa naj mu pomagam, da si ne more prihraniti skoraj ničesar. Priženi se v polomljeno bajto ter zopet dela in trpi še bolj požrtvovalno dalje za svojo ženo, otroke in zase. Jesenskega dne gre v

gozd in tam jaz prevrnem debelo drevo nanj ter mu tako končam bedno življenje v njegovih najboljših letih. (Spravi knjigo.)

Milosrčnost (odpre svojo knjigo in bere): Pod mojim varstvom naj prispe od razpotja na dom bogatega in imenitnega grajščaka brez potomcev in bližnjih sorodnikov. Ker se njegovo srce zavzema za vse dobro in lepo, ker je jako priden, zvest in pošten, ga da izšolati v mestnih šolah njegov blagi gospodar, potem pa ga posinovi in postavi za svojega dediča in naslednika. Tako postane nekdanji ubožni Janko eden prvih velikašev v deželi. (Zapre knjigo, povesi roko z njo in se obrne k Dobri misli.) A kakšen dober svet zanj pove tvoja knjiga, moja dobra sestra?

Dobra misel (odpre svojo knjigo in reče): Tu sta zame glede njegovega razpotja samo dve besedi, in sicer: »Ne obupaj!«

Milosrčnost: Dobro! Zdaj pa na delo!

Nadloga: Jaz, kakor sem že rekla, začnem prva, ker imam največ pravice do malega siromaka. Do zdaj vedno pod mojim nadzorstvom in mojimi bremenji, naj jih nese še naprej v svoje življenje. Navajen jih je in lože jih bo prenašal kakor kak srečen človek, ko bi jih morala preložiti nanj, ako se mi zdaj Janko izmuzne iz oblasti.

Milosrčnost: Tako? Trpel je do zdaj, trpi naj še naprej! To je pri tebi pravica! Ravno nasprotno je pravično. Zato jaz ne dovolim, da bi si ti samovoljno prisodila prvo mesto pri tem važnem delu. Žreb naj odloči, kako naj se razvrstimo!

Nadloga: No, naj pa obvelja tvoja beseda! Časa ni več za prepir v tej zadevi. (Pomoli odprto škatljico obema.)

Milosrčnost, **Dobra misel** (vzame vsaka po en zvit listek iz škatljice, ga razvije in pogleda številko na njem).

Milosrčnost: Številka dve!

Dobra misel: Tri!

Nadloga: Torej ostane meni številka ena! (Vzame zvit listek in ga razvije.) Da! Pravica je vendar na moji strani. Zdaj je treba določiti še pot. Eni pripade na desno, drugi na levo. Ali naj spet odloči žreb?

Milosrčnost: Spet!

Nadloga (pomoli škatljico samo Milosrčnosti).

Milosrčnost (kakor prej): Na levo!

Nadloga (kakor prej): A moja pot je na desno. Vse dobro kaže za mojo zmago in zmagati tudi moram jaz. Začnem prva in vporabim najprimernejše pripomočke. Izpremenim se v častitljivo romarico in kot taka lahko speljem pobožnega siromačka na svojo pot.

Milosrčnost: Jaz stopim pred njegove oči kot priletna, modra kramarica, ki je prepotovala in preizkusila že mnogo sveta. Rad bo poslušal moje dobre in pametne nasvete in krenil po moji poti.

Dobra misel (Milosrčnosti): Jaz po bom nastopila kot tvoja pomočnica v osebi lepe mlade slovenske ženjice.

Nadloga (dvigne roko): Pst! Čas odločitve je tu! Slišim gori za robom človeške glasove. Izginimo!

Vse tri (izginejo).

Drugi prizor.

Janko, očim.

Janko (v siromašni kmetiški obleki, s culo in potno palico v rokah, bos, čez ramo mu vise z motvozom zvezani črevlji. Glasno ihtoč pride po poti iz ozadja, se ustavi sredi odra in napol obrne nazaj proti očimu): Oče, dragi oče, usmilite se me! Ne gonite me še po svetu! Premlad sem za tako pot.

Očim (brez suknje, neobrit, z zanemarjeno visečimi mustačami in s sekiro čez ramo. Stopa za Jankom in se ustavi za njim): Že večkrat sem ti rekel, da jaz nisem in nočem biti tvoj oče.

Janko: Kako pa naj vas kličem?

Očim: Kakor hočeš, samo z imenom oče ne. Jaz sem te do zdaj le redil in pasel zastonj delj nego enajst let. Zdaj pa te ne morem in nočem nič več. Svet je velik, ti pa tudi nisi več tako majhen, da bi se izgubil v njem. Se boš že preživel s kakšnim delom tudi pri drugih ljudeh, če ne drugače, pa kot kozji pastir. Kadar postaneš velik, te postavijo lahko za kravjega hlapca. Jaz ti ne bom zavidal te sreče. (Poseže v žep pod telovnikom, izvleče iz njega steklenico žganja in pije. Nato jo vtakne zopet v žep.)

Janko (pade na kolena pred očma, odloži palico in culo na tla in povzdigne roke proti njemu): Preljubi moj dobri rednik, prosim vas, kakor se prosi Bog v nebesih: Usmilite se me! Pustite me domov vsaj še za nekoliko dni! Mati je nevarno bolna. Rad bi ji kaj postregel in videl, kako bo z njeno boleznijo.

Očim: Babnica je res nekaj kilava. Toda tudi brez tebe lahko ozdravi ali pa umre.

Janko: Danes še pri maši nisem bil. Potrebno je, da sem pred svojim odhodom v svet navzoč pri službi božji v domači cerkvi in se tam v goreči molitvi priporočim ljubemu Bogu za srečno pot. Vsaj še za danes popoldne me pustite domov.

Očim: V cerkvi ne boš našel sreče. Ako bi tebe čakala tam, bi moral že zdavnaj biti grofov sin, toliko dragega časa si že potratil in zapravil v njej. (Izvleče iz hlačinega žepa mehur s tobakom in si za maši čik v usta. Nato pogostoma pljuje okrog sebe.)

Janko: Zakaj mi ne dovolite, da bi si poiskal primerno službo v naši vasi ali pa kje v okolici?

O č i m : Ne maram, da bi se mi še dalje obešal na nos in vrat. Hodil bi nazaj v bajto in odjedal grižljaje mojim otrokom.

J a n k o : Nikakor ne, dragi moj rednik. Raje bi si še kaj pritrgal od svojih ust in jim prinesel. Prosim torej, prav lepo prosim, uslišite mojo prošnjo!

O č i m (zacepeta z nogami): Ne, pa ne! Kar sem sklenil, sem sklenil; kar sem rekel, sem rekel!

J a n k o (glasno zajoka): U-u! Prosim, prosim...

O č i m : Saprament, fantiček, zdaj mi je pa že dovolj! Poglej, kaj imam na rami! V svet moraš od tod tako daleč, da mi več ne prideš pred oči, pa je amen besedi!

J a n k o : U-u! Kako sem nesrečen!...

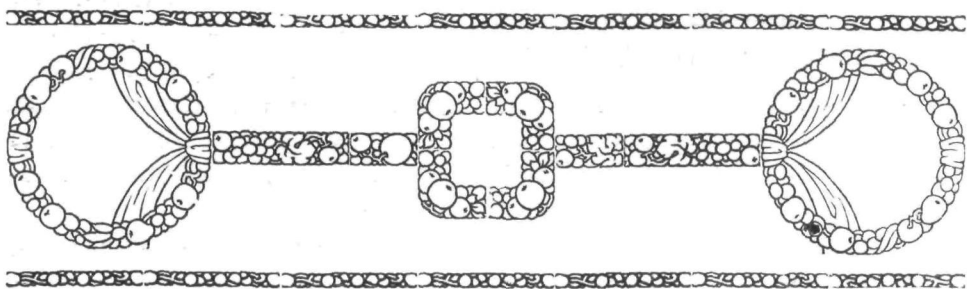
O č i m : Pomiri se! Lepo vstani in odidi svojo pot! Saj vidiš, da druge izbere ni zate. Če prej odideš, prej prideš do službe, do sreče. (Pokaže pred se na cesto.) Poglej, kako lepa bela cesta drži tja v jasni solnčni svet! Ne bo te strah. Torej le pogum, fantiček, le pogum! Če si boš kdaj v poznejših letih prihranil kaj denarja, pa se spomni še na nas siromake doma in pošlji nam kake krone. Saj veš, koliko trpimo. Delamo in delamo, pa nam še za tobak vedno zmanjkuje. (Zopet pije.)

J a n k o (vstane počasi, si obriše solze in pogleda na cesto): Cesta drži po čez na desno in na levo. Na katero stran naj se obrnem, da bo boljše zame?

O č i m : Haha! Ali sem mar Bog, da naj to vem! Lahko te čaka dobrot na desni, lahko na levi; jaz pa ti ne svetujem ne tako, ne tako. Nočem, da bi se kdaj jezil name, ako bi naletel na slabo na oni poti, ki bi ti jo jaz nasvetoval. Zato si jo izberi sam! Tako, zdaj pa srečno! (Pomoli mu roko.) Tu je moja roka, da ne boš mogel reči, da sem slab in grob človek in da ti še roke nisem podal v slovo.

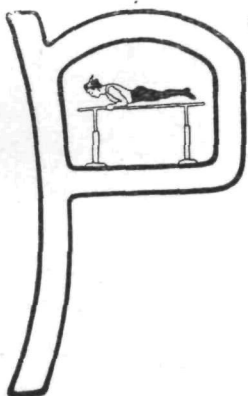
J a n k o (prime za njegovo roko): Z Bogom! Pozdravite mi drago mamo!

O č i m : Bom. Doma ni več drv. Iti moram tja v gozd, da jih nasekam. Nimam časa, da bi se še mudil tukaj. (Zavije na levo in izgine za grmovjem.) (Konec prih.)

JAKOB DIMNIK:

Kronanje v Budimpešti.

o starodavnem, sijajnem in slovesnem običaju se je vršilo dne 30. decembra 1916 kronanje cesarja-kralja K a r l a IV. in cesarice-kraljice C i t e. Mesto je imela praznično lice; dostojansveniki so oblekli starodavne narodne noše. Pa tudi prebivalstvo glavnega mesta je v svojem veselem razpoloženju storilo vse, karkoli je bilo le mogoče, da je povečalo ta veseli praznik ter dalo na ta način duška svojim patriotskim čuvstvom.

Slovesnost se je pričela že na vse zgodaj. Negledna množica ljudi je stala po ulicah in cestah ter čakala na slavnostni sprevod. Po slavnostni seji poslanske in magnatske zbornice, ki je bila že ob šestih zjutraj, so šli vsi poslanci v cerkev Sv. Matije, kjer se je vršilo kronanje, v cerkvi so pa bili zbrani že zastopniki okrajev in mest cele dežele.

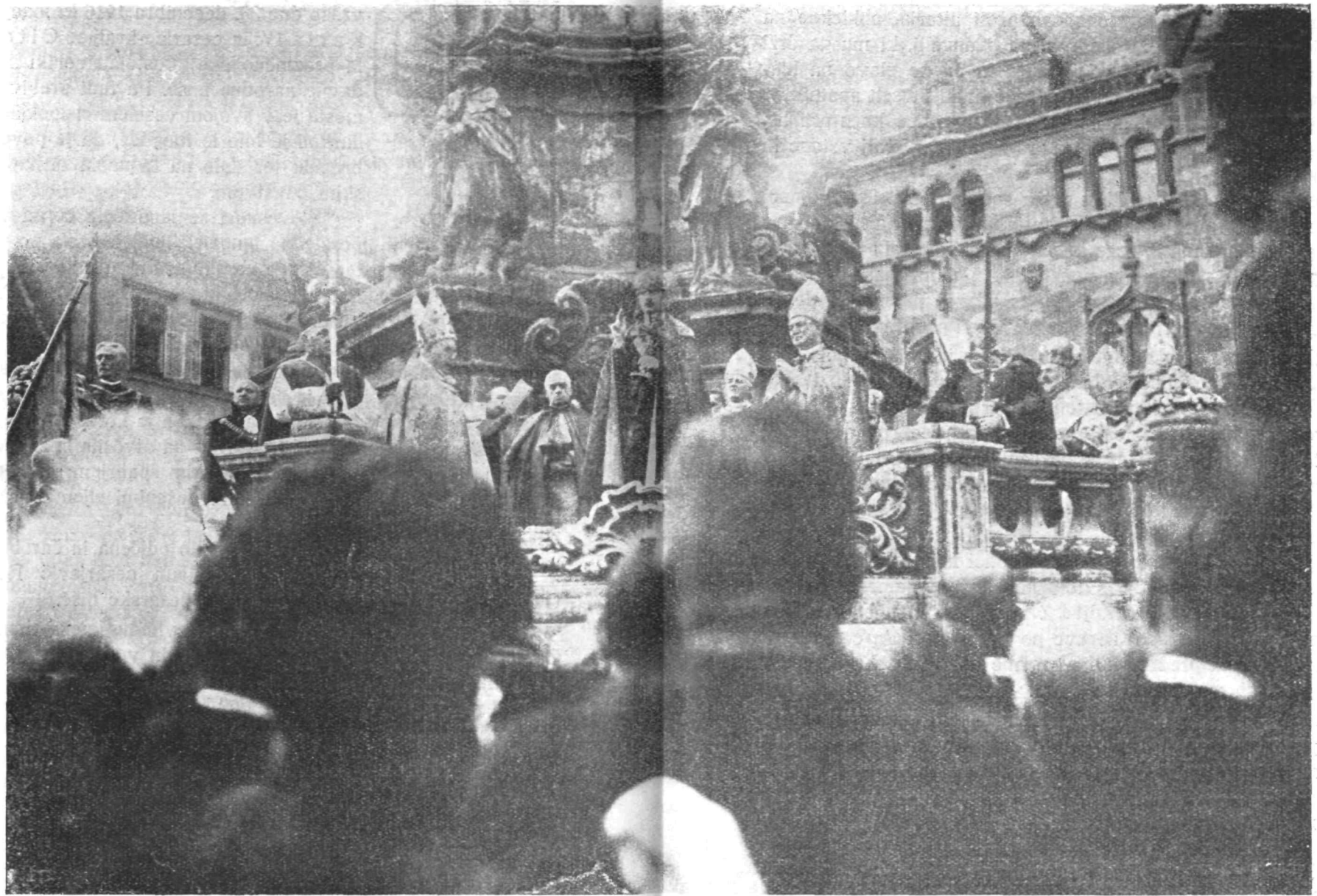
Kraljevska dvojica se je odpeljala zjutraj ob poldevetih iz dvora v cerkev v galavozu, ki ga je peljalo osem parov konj. Ob strani galavoza je jahala ogrska telesna straža, poleg teh je korakal oddelek dvornih lakajev, polovica eskardrona huzarjev je pa otvorila in zaključila velikanski sprevod, ki se je pomikal med vojaškim špalirjem in na tisoče in tisoče broječo ljudsko množico. Ta je z navdušenimi eljen(živio)-klici pozdravljala kraljevi par.

Cerkev je bila karnajbolj praznično odičena in čarobno razsvetljena. V oratoriju je prisostvoval ceremonijam cesarjevič F r a n c J o ž e f O t t o n. Prisotni so bili tudi vsi člani cesarske hiše.

Kraljevsko dvojico je sprejel pri vhodu knez-primas kardinal dr. Csernoch z veliko asistenco. Z godobo in v spremstvu najvišjih dostojanstvenikov se je pomikal sprevod v cerkev. Cesar-kralj K a r e l je zasedel prestol na desni strani svetišča in cesarica-kraljica C i t a pa na levi strani. Ko so bili vsi udeležniki sprevoda na svojih prostorih, so zaprli cerkvena vrata in obredi kronanja so se začeli.

Kralj stopi s svojega prestola ter gre na najnižjo stopnico altarja ter se vsede v naslonjač nasproti knezu-primasu. Zdaj se obrne nadškof iz Kalosce h knezu-primasu ter ga nagovori z besedami, določenimi v rimskem pontifikalu: »Reverendissime Pater! Postulat sancta Mater ecclesia catholica, ut presentem Serenissimum Carolum IV. ad dignitatem Hungariae Regis sublevitis«. (»Visokočastiti oče! Sveta mati katoliška cerkev želi, da se povzdigne prisotni prejasni Karel IV. v dostojanstvo kralja Ogrskega.«)

Na to odgovori knez-primas nadškofu Kolocskemu: »Scitis illum dignum et utilem hanc dignitatem?« (»Ali menite, da je vreden in sposoben

za to dostojanstvo?») Nadškof odgovori: »Et novimus et credimus eum dignum esse ac utilem ecclesiae Dei et ad regimen regni.« (»Mi vemo in verujemo, da je vreden in da bo cerkvi božji in vladarstvu nad kraljestvom v blagor.«

Na to vstane kralj, stopa po stopnjicah proti altarju, poklekne na zgornji stopnjici na blazino, položi obe roki na evangelij, ki mu ga drži knez-primas, podá prisego pravičnosti in miru in nagne glavo na blazino na tleh, knez-primas pa moli med tem klečé litanije vseh svetnikov. Pri besedah: »Ut omnibus fidelibus defunctis« pa vstane knez-primas, napravi s pastirsko palico križ čez glavo kralju, na kar kralj vstane in gre proč od altarja.

Po teh obredih so kralja mazilili in maša se je pričela. Po dvojnem Aleluja v gradualu gre kralj k velikemu altarju, poklekne na blazino ter prevzame gol meč Sv. Štefana iz roke kneza-primasa; kmalu na to vrne meč knezu-primasu, ki ga vtakne v nožnico in ž njim opašejo kralja; kralj potegne meč ter napravi z njim običajne udarce naprej, na desno in na levo. V tem trenutku zagrmé zunaj cerkve prvi pozdravni streli.

Kralj poklekne zopet na zgornji stopnjici altarja in knez-primas kardinal dr. Csernoch in namestujoči palatin grof Štefan Tisza mu deneta sveto krono na glavo. Ko pomolé med tem vsi drugi nadškofje in škofje desnice proti sveti kroni, govori knez-primas z »Accipe coronam regni!« blagoslov. Na to podeli knez-primas z besedami: »Accipe virgam virtutis« kralju žezlo in državno jabolko in oba asistujoča škofa odpašeta kralja meč Sv. Štefana; eden teh dveh škofov položi meč na altar, zunaj pa zagrmé drugi pozdravni streli.

Kralja peljejo zopet k prestolu, kjer ga ustoliči knez-primas s predpisanimi obredi. Kronanje kralja je s tem končano in namestujoči palatin zakliče na ves glas: »Živio kralj!« Z navdušenimi eljen-klici pozdravljajo kralja v cerkvi in zunaj cerkve po vseh ulicah in cestah. Po tretjem pozdravnem strelu pred cerkvijo zagrmé na Blocksbergu topovi in vsi zvonovi glavnega mesta začno zvoniti.

Temu je sledilo kronanje kraljice, ki je med tem odložila domačo krono, kralj jo pa predstavi pred altarjem knezu-primasu s predpisanimi besedami ter gresta na to na prestol. Namestujoči palatin sname kraljici krono.

Ko se je izvršilo maziljenje kraljice, postavi škof Veszpremski domačo krono na glavo kraljici in knez-primas se pa s pomočjo namestujočega palatina dotakne s sveto krono Sv. Štefana desne kraljičine rame. Ko je sprejela kraljica žezlo in državno jabolko, jo spremijo na prestol ob kraljevi strani. Knez-primas zapoje Te Deum in v četrtič zagrmé pozdravni streli zunaj cerkve. Iznova so začeli streljati topovi na Blocksbergu in vsi zvonovi glavnega mesta pa zvoniti.

Ko se je med tem maša nadaljevala, vzame Veszpremski škof kraljici žezlo in državno jabolko ter podá te insignije kralju. Po evangeliju

položé škofje državne insignije (znamenja kraljevega dostojanstva) zopet na blazino, in kraljeva dvojica poljubi evangelij, ki jima ga je ponudil nadškof iz Kalosce. Med darovanjem stopi kraljeva dvojica k glavnemu altarju in oba poljubita klečé pateno in sv. hostijo, ki jima jo je ponudil knez-primas, vržeta v zlato škodelico vsak en zlat denar in se vrneta zopet na prestol. Pri »Agnus Dei« sprejmeta kralj in kraljica poljub miru ter poljubita križec, ki jima ga je ponudil nadškof iz Kalosce. Na to sta sprejela sv. obhajilo in po končani maši pa šla zopet z vsem spremstvom v zakristijo.

Med nepopisnim ljudskim navdušenjem se je vračala kraljica C i t a v dvorec, kralj je šel pa nazaj v cerkev, kjer je povzdignil veliko izbranih kandidatov v viteze zlate ostroge, med temi tudi enega ljudskega učitelja, ki je bil odlikovan na bojnem polju z bronasto, malo in veliko srebrno in z zlato svetinjo.

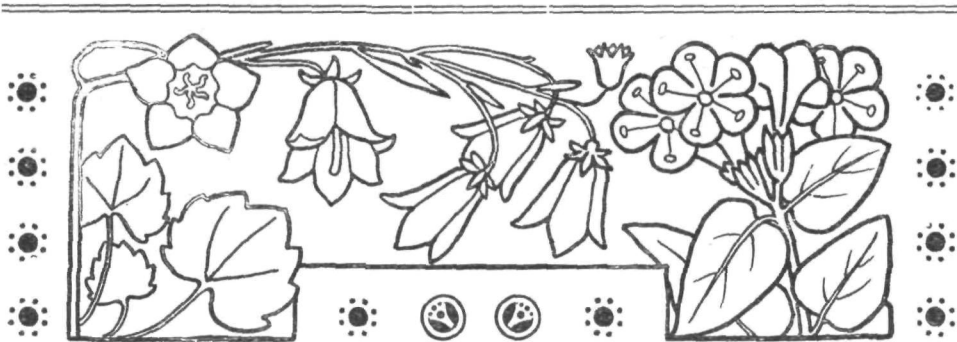
Vsemu temu je sledila slovesna zaprisega pod milim nebom. Pozdravni topovski strelji in zvonjenje po vseh cerkvah je poveličavalo slovesni trenotek. Vsi zbrani so odšli pred katedralo na trgu Sv. Trojice, kjer je nastopil kralj v polnem ornatu; držeč v levici križ, povzdigne tri prste desnice ter priseže pred zbranim ljudstvom na ustavo.

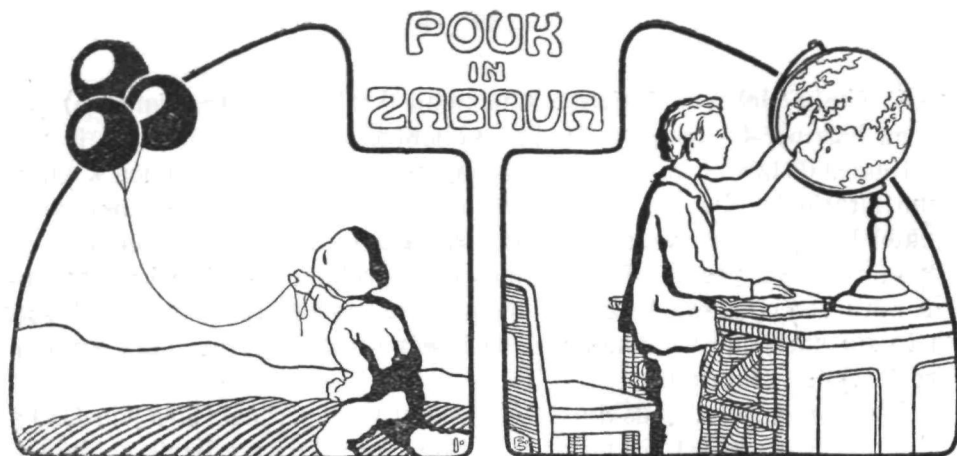
Na to so spremili kralja v veličastnem sprevedu na hrib kronanja, kjer je po starodavnem običaju z mečem Sv. Štefana mahnil proti vsem štirim stranem neba ter s tem pokazal, da hoče biti najvišji zaščitnik države in braniti deželo pred vsemi sovražniki, naj pridejo od koderkoli.

Po vseh teh ceremonijah se je vrnil kralj z jahajočim spremstvom v dvorec.

Zadnja ceremonija kronanja je bil slavnosten obed v kraljevem dvorcu, katerega so se udeležili poleg kralja in kraljice vsi državni poslanci in vsi dostojansveniki, ki so bili v cerkvi. Poleg kralja in kraljice so sedeli knez-primas, papežev nuncij, nadškof Kolocski in namestnik palatina. Kralju in kraljici so stregli državni poslanci.

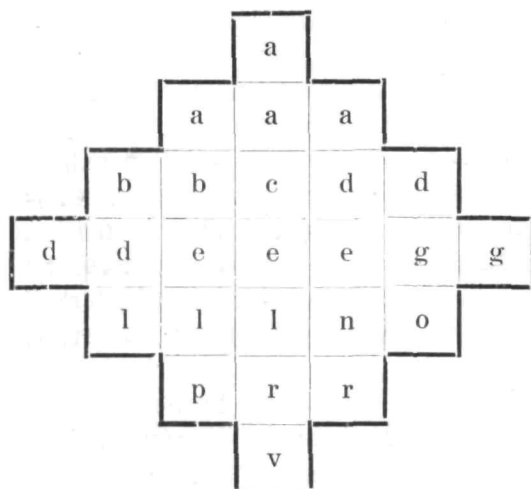
Po končanem slavnostnem obedu so se zbrali člani obeh hiš državnega zbora v poslanski zbornici k skupni seji. S tem so bile zaključene slavnosti kronanja.

Demant.

Priobčil J. Traun.

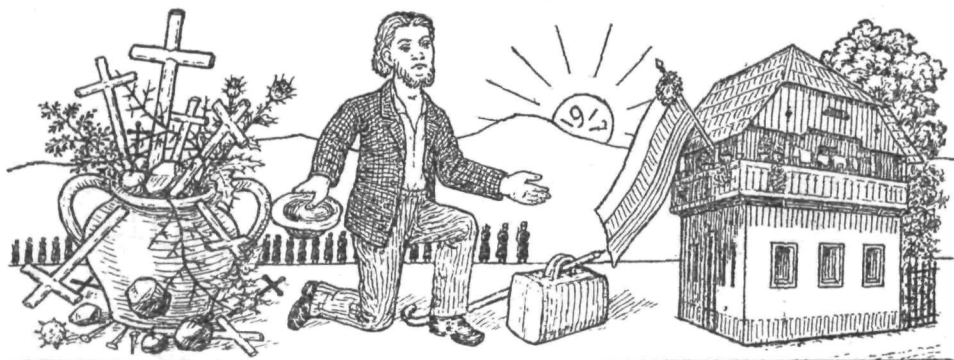
1. soglasnik.
2. žival puščave.
3. prst na roki.
4. mesto, zavzeto v sedanji vojni.
5. del človeštva.
6. strupena kača.
7. soglasnik.

Od zgoraj navzdol se bere isto kot od leve na desno.

Rešitev in imena rešilcev priobčimo v prihodnji številki.

Rebus.

Priobčil Fr. Rojc.

Rešitev in imena rešilcev priobčimo v prihodnji številki.
(Rešitev ni enotna, temveč je dovolj, da se le približno označi smisel.)

Kako je živel blagopokojni cesar.

„Az Est“ je nedavno priobčil poročilo, kako je živel naš cesar v vojni. Opis se glasi: Po 4. uri zjutraj se poda cesarjev komorni sluga v cesarjevo spalnico, da pomaga cesarju, ko vstane in se oblači. Kakor hitro cesar vstane, pride masseur Koch, izvrši škropilno kopel in cesarja osuši. Trikrat na teden se oglasi dvorni brivec, sddaj kot črnovojnik v vojaški službi; prihaja v uniformi, a na dvoru si obleče salonsko suknjo. A že večkrat se je zgodilo, da je moral cesar čakati, ker je bil brivec na straži. Cesar je bil namreč odredil, da brivec zaradi njega ne sme niti enkrat opustiti vojaških dolžnosti. Za prvi zajutrek ima cesar čaj ali čokolado, v prav redkih slučajih belo kavo, potem mrzlo meso, surovo maslo in pecivo. Ob 7. uri pride k vladarju prvi krilni pobočnik. Že preje povpraša telesni zdravnik dr. Kerzl po cesarjevem zdravju. Vladar navadno odgovori kratko: „Hvala, počutim se dobro.“ Ob pol 12. uri je drugi zajutrek in zvečer ob pol šestih obed. Drugi zajutrek je zelo skromen: goveja juha, kuhano goveje meso s praženim krompirjem in kuhanimi močnatimi jedmi. Obed je nekoliko obilnejši; Juha, pečena kokoš ali druga perutnina, pečenka in nazadnje šampanjski sladoled; pečenka je vedno obložena s špargli ali artišokami. Prvi zajutrek traja 10, drugi 12 minut, k.silo pa četrt ure. VI dar je pogosto zelo dobro razpoložen; v avdijencah sprejema došlece svoje ter jim ponudi prostor, ko je bil sam sedel. — Kakor znano, se je držal cesar Franc Jožef tega reda še dan pred svojo smrtjo.

Rojstvo naše cesarice.

V Italiji, kjer se je rodila naša cesarica, vodijo matice rojstev, porok in smrti civilni uradniki, ki se jim mora prijaviti vsak tak slučaj. Naša cesarica se nahaja v matici občine Camarore, v pokrajini Lucca, kjer se je nahajal двореc cesaričinega očeta, vojvode Parmškega. Cesarica se je rodila dne 9. maja 1892. ob 9. uri in 10 minut predpoldne. Mati cesaričina je bila rodom Marija Antonija di Braganza. Novorojenka je dobila ime Zita, Marija delle Grazie, Adelgonda, Mihaela, Rafaela, Gabriela, Giuseppina, Antonija, Louisa, Agnese.

Vojno odlikovanje pred 76 leti na Kineščem.

Zgodovinska črtica pripoveduje to-le: Kineški cesar je svojemu velikemu admiralu, ki se je izkazal v pomorski bitki z Angleži z mnogimi hrabrostmi, poslal izredno odlikovanje. Njegovo Veličanstvo je namreč blagovolilo poslati svojemu odlikovancu s kineškimi cvetkami okrašeno pismo, v ka'erem

mu je določilo po smrti prostor v tretjih nebesih. Je li odlikovanec tudi dobil res tam prostor, o tem zgodovina molči . . .

Habsburški cesarji.

Cesar Franc Jožef I. je izmed vseh habsburških knezov vladal najdlje: skoro 68 let. Friderik IV. je vladal 53 let 6 mesecev, Leopold I. 46 let 9 mesecev, Franc II. (kot avstrijski cesar Franc I.) 43 let, Marija Terezija 40 let 1 mesec, Karl V. 36 let 5 mesecev, Karel VI. 29 let, Maks I. 25 let 5 mesecev, Rudolf II. 25 let 3 mesece, Jožef II. (kot nemški cesar) 24 let 6 mesecev, Ferdinand III 20 let 2 meseca, Franc I. 20 let 1 mesec, Rudolf I. in Ferdinand II. sta vladala po 17 let 10 mesecev, Maks II. 13 let 11 mesecev, Ferdinand I., prednik našega cesarja 12 let 9 mesecev, Albert I. 9 let 10 mesecev. Najkrajši čas sta vladala Leopold II. (1790—92) in Albert II., ki je bil cesar samo 1 leto 7 mesecev.

Rojstni dan — pošte.

Dne 12. novembra 1916 je poteklo 400 let, kar se je začel poštni promet. Pač so imela različna mesta že tudi poprej med seboj nekake poštne zveze, ki so služile zlasti potrebam trgovcev, a šele italijanska rodovina Taxis je ustanovila redno prenašanje pisem po jezdecih na Italijanskem, na Nizozemsko, na Špansko in v Nemčijo. Pogodba s cesarjem Karlom V. zaradi rednega vzdržavanja poštne zveze je bila sklenjena dne 12. novembra 1516 in velja ta dan za rojstni dan pošte.

Usmilite se ptičič!

Ko pritisne hud mraz in trpe uboge ptičice glad in mraz, je treba, da se jim izkazemo usmiljene in hvaležne. Kolikokrat so nas razveseljevale z lepim petjem, koliko so nam pokončale škodljivcev po naših vrteh in njivah! Zato pa jim sipljimo pozimi zrnja in krušnih drobtin, da jih ne pobere strupeni mraz. Človek, ki je usmiljen do živali, kaže, da je dobrega srca. Preverjen naj bo, da mu ne izostane plačilo. Že ptičice same mu bodo vračale dobro z dobrim, ko bodo spomladi zopet prepevale vesele pesmi po gajih in vrteh, čuvajoč mlado in nežno cvetje prezgodnje in brezplodne smrti.

Največje mesto in najdaljša ulica na svetu.

Največje mesto na svetu je danes Novi Jork v Ameriki. To mesto je štel ob začetku letošnjega leta sedem in pol milijona prebivalcev. V tem mestu je tudi najdaljša ulica, ki je dolga 16 km. V tej ulici je 9000 hiš, ki so vse velike zgradbe. Tudi najboljši pešec ne more prehoditi v enem dnevu te ulice od enega kraja do drugega konca in nazaj. Imenuje se ta ulica Broadway.

Velecenjeni gospod Doropoljski!

Vsakokrat, kadar čitam Vaš kotichek, vidim, da Vam piše veliko otrok. Tudi jaz se hočem sedaj pridružiti kotichekarnjem. Prosim, blagovolite natisniti to pesmico v kotichek.

Glasi se:

Božič.

Prišel Božič je veseli,
angelci mu bodo peli,
Drevo božično tam stoji,
vse na njem lepo blesti.
Vsi veseli bodimo,
Zveličarja počastimo!
Tam Jezus v jaslicah leži,
obrazek svoj na smeh drži.
Vsi veseli bodimo
in Jezusa hvalimo.

Če Vam je po volji, Vam večkrat pišem. Vesele praznike in srečno novo leto Vam želim in Vas uljudno pozdravljam zvesta bralka „Zvončkova“

vdana

Danica Pulkova,
nadaučiteljeva hčerka na Gorici
pri Mozirju, Savinjska dolina.

Odgovor:

Ljuba Danica!

Kakor vidiš, je ustrezno tvoji želji, čeprav je pesmica nekoliko opiljena in dobra šele za začetek. Veseli me, da si se pridružila kotichekarnjem. Le še večkrat se oglasi in nam sporoči kaj lepega iz lepe Savinjske doline. Srčkana hvala za božično in novoletno čestitko!

*

Velecenjeni gospod Doropoljski!

Pisala sem Vam že pred dvema letoma. Ker ste mi takrat tako ljubeznivo odgovorili, si upam danes nadlegovati Vas drugič. Prvo pismo je bilo žalostno, ker so nam ravno takrat vzeli našega ljubelega papana k vojakom. Danes Vam pa vsa srečna povem, da je papa že od junija doma — oproščen vojaščine! Zdaj hodim k njemu v šolo ter je kaj prijetno pri njem. Imam pa še posebne ure, da bom mogla iti pozneje v mestne šole in da bom kaj znala, ko odrastem. Ali Vam je kaj

prinesel sv. Miklavž? Pri nas se je malo oglasil. Moj bratec Bojan je kar skakal od veselja. Želim Vam vesele praznike in srečno novo leto. Drugič Vam pošljem svojo sliko, ako dovolite.

Z odličnim spoštovanjem
vdana

Boža Marok,
D. Nemška vas pri Trebnjem.

Odgovor:

Ljuba Boža!

Prav rad priobčujem tvoj list še posebno zato, ker nam sporočaš veselo vest, da je tvoj papa zopet doma. Vsak otrok je najraje pri dobrih starših. Miklavž se je letos sploh oglašal le po malem. V naši šoli so učenke pisale — morda prav radi tega — da ga tare draginja in je gotovo večino darov odložil našim vrlim vojakom na fronti. Le pridno se uči, pa ga bosta z Bojanom drugo leto še bolj vesela. Sliko le pošlji. Bomo vsaj spoznali eno kotichekarnico več.

*

Velecenjeni gospod Doropoljski!

Danes sem se Vam namenil prvič pisati. Naznanjam Vam, da se nahajam v Kopru v slov. Ciril Metodovi šoli v petem šolskem letu. Uči nas gospa učiteljica Pfeifer Veliko se sama z nami trudi, uči nas šest oddelkov. Kadar smo mi učenci pridni in dobri, je tudi gospa učiteljica z nami dobra, drugače pa je zelo stroga. Jaz imam veliko veselje do risanja in petja. Moj oče je postajni sluga na postaji v Kopru. Imam še enega brata in eno sestrico. Moja sestra hodi v tretje šolsko leto. Mlajši bratec bo začel pa prihodnje leto. Pred izbruhom vojne z Italijo sem hodil v šolo v Gorici v Šolski dom. Od tam nas je zahrbtni sovražnik zagnal na vse strani. Dne 10. septembra smo napravili malo otroško veselico v namen vdovam in sirotam padlih vojakov ob soški fronti. V počitnicah smo se prav z veseljem učili deklamacije, igro in petja. Izvršili smo še zadosti dobro in nabrali 156 K čistega dohodka. Dne 30. listopada smo se udeležili vsi učenci z znaki žalosti maše zadušnice po našem presvitem

cesarju Francu Josipu I. Tudi mi smo okinčali v šoli s črno tančico podoba našega presvitlega cesarja Franca Josipa I. Tisti dan smo začuli vse na okrog žalosten glas zvonov, kot zadnji pozdrav našemu vladarju Dne 6. grudna smo dobili šolska naznanila. Moje je bilo še precej dobro. Upam, da bode za prihodnjič še boljše. Dne 10. grudna sem se udeldžil slovesne službe božje povodom nastopa vlade novega vladarja Nj. Veličanstva Karla I. K slepu Vam voščim vesele božične praznike ter srečno novo leto! Bog daj, da bi nam letošnji Božič prinesel ljubi mir!

Z odličnim spoštovanjem

Vaš vdani
Ivo Lukašič,
učenc V. razreda v Kopru.

Odgovor:

Dragi Ivo!

Tvoje pismo je zelo obširno in tudi tudi polno novic iz sivega Kopra. Le pazi, da ne bo treba biti ge. učiteljci nikoli strogi s teboj. Do risanja imaš veselje in petja. To je gotov znak, da se ti sčasoma zbudi veselje do lepote sploh. Človeška duša najde v lepoti živ studenec, uteho in hladivo. Lepoto uživajo najlažje čiste, nedolžne duše nevede, odraslega človeka pa dvigne do nje izobrazba. Veseli me, da vrlo napreduje vaša Ciril Metodova šola. Ako bi je ne imeli, bi bili Slovenci pozabljeni v laškem Kopru. Obiskovali bi italijansko šolo. V tujem jeziku se pa človek izobrazuje le počasi. Za božične in novoletne častitke lepa hvala. Vsi želimo, da bi nam novo leto prineslo mir, zmagoviti mir, ki pokaže tudi zahrbtnemu Lahu, da si je opeknel prste, iztezajoč jih po naših kronovinah. Le kmalu sporoči zopet kaj iz Kopra.

*

Cenjeni gospod Doropoljski!

Ne zamerite, da Vam pišem par vrstic. Stara sem 12 let in se učim privatno za meščansko šolo. Moj brat praporščak je bil pred kratkim na desetdnevem dopustu in sedaj jo je zopet odrinil proti bojni črti. Želim Vam obilo sreče v novem letu.

Vas prav lepo pozdravlja

Ela Kurbusova,
Slivnica pri Celju.

Odgovor:

Ljuba Ela!

Tvoje pisemce je zelo kratko. Iz njega izvemo komaj toliko, da nam razdražiš radovednost. Ko bi vsaj naznanila, kako se učiš in kaj je bil tvoj brat pred vstopom v vojsko! Želim, da v prihodnjič sporočiš kaj več. Zato pa želim tudi jaz bratu praporščaku in tebi obilo sreče v novem letu, obenem to, da nam v kratkem pišeš obširneje.

*

Cenjeni gospod Doropoljski!

Tukaj Vam pošiljam fotografijo od očeta, matere in obeh bratov vojakov. Brat narednike ima že dve odlikovanji. Oče so zopet prišli na tridnevni dopust in Vas lepo pozdravijo. Ob trgatvi ni bilo veliko vina.

Srčen pozdrave Vam pošilja

Viljem Ogorelec,
učenc VI. razr pri Sv. Barbari v Halozah.

Odgovor:

Dragi Viljem!

S fotografijo si razveselil mene in vse koticarje. Danes ti je še ne morem vrniti, ker je še nisem prejel iz tiskarne. Pokazati jo hočem namreč vsaj v prih. številki Zvončka še drugim koticarjem. Zato le potrpi! Lahko si ponosen na odlikovanega brata narednika kakor tudi na ostalo vojaško družino. Koliko lepih spominov bomo imeli po vo ni na sedanje resne čase. Kmalu piši zopet, kako se godi očetu in bratoma, mami in tebi. Koticček čaka.

*

Dragi gospod Doropoljski!

Oprostite, da se oglašam tudi jaz med Vaše koticarje. Star sem že 14 let in sem prečital vse letnike Zončka. Obiskujem I. razr. druge drž. gimn. v Ljubljani. Učim se dobro. Najraje imam zemljepis in zgodovino, pa tudi latinščino. Moj papa piše za Zvonček. Moj brat, ki je zdaj vojak, se je tudi že lotil pisateljavanja. Sam sem začel pisati dogodke v svetovni vojni, pa sem se naveličal, je bilo predolgo. Prosim uvrstite te vrstice v svoj koticček.

Vas pozdravljam

Trošt Ludovik

I. b 2. drž. gmn. v Ljubljani.

Odgovor:

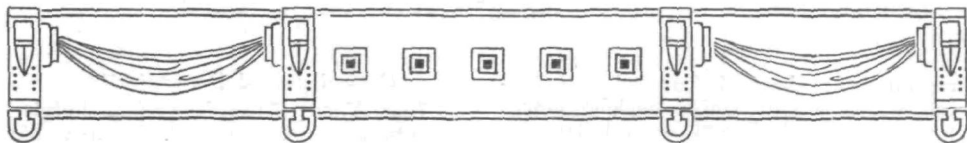
Dragi Ludovik!

Prav veseli me, da si se oglasil. Naš list ima iz tvojih krogov mnogo čitateljev. Le še kmalu kaj sporoči, kako se godi tebi, ki zaseduješ svetovno vojno s peresom, in kako bratu, ki se je udeležuje z mečem. Med tem se pa pridno uči, da ti kak predmet ne zraste čez glavo. Tudi učenje je boj. — Tvojega papana poznam in se še dobro spominjam, kako je neko leto za Miklavža ovekovečil v Zvončku, tvoje junaštvo s povestico „Naš Ludko“. Le pazi, da boš junaško dobojeval boj v gimnaziji, do konca ne pa kakor z dogodki v svetovni vojni. Vztrajnost velja!

Pozor!

Vsem koticarjem in reševalcem ugank: Radi premembe v uredništvu pišite poslej koticarji: Uredništvu Zvončka za gospoda Doropoljskega v Tomišju pošta Ig, Studenec, ugankarji pa samo na uredništvu Zvončka v Tomišju p. Ig. Studenec.

V osemnajsti letnik.

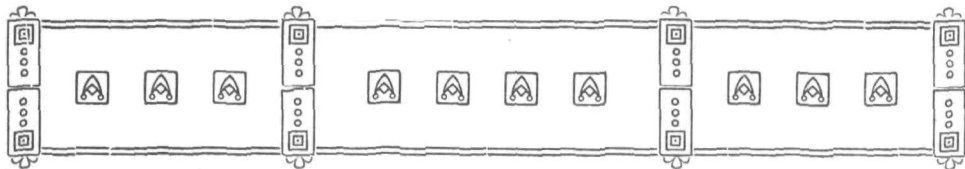
Ob pogledu na dolgo vrsto let, kar prihaja Zvonček med slovensko mladino, se zdi, kakor da se je razvil ob ogromni množini raznovrstnega gradiva, zbranega v 17 letnikih, iz slabotnega deteta v krepkega, samosvestnega mladeniča, da, hrabrega soborilca za prosveto, za napredek. Težavne so sicer danes razmere, ki mu jih je napravil svetovni požar. A neustrašeni soborilec se ne uda, ne ukloni. Z njim je božja pomoč in pa podpora zvestih naročnikov, sotrudnikov in prijaznih podpornikov, ki mu jih kar največ nakloni dobrotno nebo.

Odhajajoči tovariš Gangl je za bodoče leto sam načrtal listu smer, kakor je imel Zvonček tudi doslej vedno znak njegove značilne osebnosti, njegove vznešene, pesniške duše. In to listu v veliko korist in ugled. Naj bi ostalo tako i v bodoče.

Leposlovje je krenilo zadnje desetletje drugod in tudi pri nas na posebna pota, ki so umetnosti samo v prilog. Te premembe Zvonček ni preziral doslej, pa je ne bo zanaprej. Rad bo priobčeval prispevke v pripovedni obliki in vezani besedi tudi iz te smeri, rad podpiral z dobrim svetom razvijajoče se mlade talente na slovstvenem polju. Zato pa nikakor ne namerava odklanjati sotrudnikov dosedanje struje. Vsaka doba ima nekaj lastnega, svoj znak, svoj pečat. Nobena ni samo dobra, nobena samo slaba. In drugi listi se tudi niso prelevili kar čez noč, marveč počasi, pomalem.

Potem se je ravnal tudi Gangl, tako ostane zanaprej. Da bi bilo le v mnogočem izbirati! Vsem sotrudnikom in sotrudnicam kliče Zvonček ob vstopu v osemnajsti letnik: Združeni naprej, da ohranimo list na višini, kamor ga je dvignil njega ustanovitelj. Pomagajmo vsi v isti smeri vzdržati listu tekmo, ki jo je začel z listi svoje vrste, kakor jih imajo drugi, mogočnejši narodi. V osemnajsto leto stopajoči Zvonček je to zaslužil. Saj je lahko ponosen na svoje sotrudnike in sotrudniki so lahko ponosni na svojega gojenca. Z njim je pokazalo napredno učiteljstvo, kakšno je in kaj zmore. Vbodoče: Pomози Bog in sreča junaška!

Uredništvo in upravništvo.

Jan Legova knjižnica I., II. in III. zvezek:

Dane.

Povest za mladino s štirimi slikami. Spisal Andrej Rapè. Spis je odlikoval s častno nagrado občinski svet ljubljanski. Cena 1 K, po pošti 16 vin. več.

Turki pred Sv. Tilmom.

II. natis.

Zgodovinska povest s petimi izvrnimi slikami. Spisal Julij Slapšak. Spis je odlikoval s častno nagrado občinski svet ljubljanski. Cena 1.30 K, po pošti 16 v več.

Kraljestvo čebel.

Mladinski spis. Spisal Jožef Ribičič. Cena 80 vin., po pošti 16 vin. več.

Naročajte in širite naše liste in knjižice!

Vodstvo Zaveze.

Naše upravništvo v Ljubljani, Frančiškanska ulica števil. 6,
ima v zalogi:

- „Zvonček“, III. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, IV. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, V. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, VI. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, VII. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, VIII. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, IX. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, X. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, XI. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, XII. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, XIII. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, XIV. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, XV. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, XVI. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.
- „Zvonček“, XVII. letnik, nevezan 5 K, v navadni vezbi 6 K, elegantno vezan 7 K.

„UČITELJSKA TISKARNA“

V LJUBLJANI, FRANČIŠKANSKA UL. 6.

Telefon šte. 118.

Poštnohranilnični račun št. 76.307.

»Učiteljska tiskarna« je najmodernejše urejena in izvršuje vsa tiskarniška dela od najpreprostejšega do najmodernejšega. V zalogi ima tudi vse šolske in druge tiskovine.

Enobarvni kakor tudi večbarvni tisk.

Litografija. Stereotipija.

Delo točno, solidno in elegantno.

Gg. skladateljem vljudno naznanjamo, da je »Učiteljska tiskarna« preskrbljena z novimi notami, torej izvršuje tudi muzikalije s prav ličnim in razločnim tiskom.

==== Cene zmerne. ====

  Svoji k svojim!

==== Kupujte ====

mladinske spise

ki jih izdaja

„Društvo za zgradbo Učiteljskega
:: konvikta v Ljubljani“! ::